

وزارت آموزش و پرورش
توانا بود هر که دانا بود

راهنمای تدریس

دوم دبستان

۲۵۳۶ شاهنشاهی

فارسی

به امر مبارک شاهنشاه آریامهر

این کتاب از طرف وزارت آموزش و پرورش تهیه و با کمک
سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی و سازمان برنامه مطبع شد
تا در میان کلیه آموزگاران سراسر کشور به رایگان توزیع شود.
خرید و فروش آن اکیداً ممنوع است

وزارت آموزش و پرورش

توانا بود هر که دانا بود

راهنمای تدریس کتاب

فارسی

دوم دبستان

۲۵۳۶ شاهنشاهی

تألیف:

با همکاری: حسن انوری

لیلی ایمن (آهی)

چاپ شرکت افست «سهامی عام» تهران

در سالهای اخیر در کشور ما، به رهبری شهریار خردمند، شاهنشاه آریامهر، برای همگامی با جهان مرفعی تلاشی پی گیر و دامنه دار آغاز گشته و تحولاتی شگرف در کلیه شئون اجتماعی بوقوع پیوسته است. بدیهی است که در این دوران تحول و انقلاب، دستگاههای اجرایی در صورتی قادر به انجام دادن وظایف خود به نحو مطلوب خواهند بود که در راهی هماهنگ با تحولات اخیر گام بردارند.

تجدید نظر در برنامه های مدارس و تدوین برنامه ای نو منطبق با آرمانهای انقلاب از جمله قدمهایی است که وزارت آموزش و پرورش در مسیر این تحولات بزرگ برداشته و از هم اکنون موجبات اجرای صحیح و دقیق آن را فراهم آورده است. شك نیست برای وصول به هدفهای برنامه نوین، نخست باید کتابهای درسی جدید با رعایت اصول و فنون لازم تألیف شود. لیکن تنها با کتاب درسی بدون یاری رکن اعظم آموزش و پرورش، یعنی معلم، وصول به هدفهای برنامه و همگامی با دنیای جدید و تحولات عظیم کشور میسر و مقدور نیست. اما یاری معلمان وقتی مؤثرتر است که آنان نیز به سهم خود با پیشرفتهای آموزشی جهان امروز همگام باشند، با وسایل نوین آموزشی آشنا شوند و به هنگام تدریس از روشهایی که نیل به مقصود را سهلتر می سازد استفاده کنند.

برای تأمین این منظور، همراه با هر يك از کتابهای درسی که بر طبق برنامه جدید تهیه شده است، يك کتاب راهنمای تدریس نیز تدوین یافته که در

آن برای اجرای برنامه به نحو مطلوب و نتیجه گیری بیشتر از کتاب دانش آموز،
پیشنادهایی بر اساس جدیدترین روشهای تدریس هر يك از مواد درسی ارائه
شده است.

امیدوار است که کلیه معلمان، که مسئولیت خطیر رهبری نسل آینده را
بعهده دارند، با مطالعه دقیق این کتابها هماهنگی شیوه تدریس را در مدارس
سراسر کشور حفظ کنند و در اجرای وظایف خطیر خود به اخذ نتایجی مفیدتر
نایل آیند.

وزیر آموزش و پرورش

فهرست مندرجات

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	مقدمه:
	زبان آموزی - جنبه‌های چهارگانه زبان آموزی - هدف - ارتباط و همبستگی جنبه‌های چهارگانه زبان آموزی - گوش دادن - عوامل مؤثر در گوش دادن - ارتباط گوش دادن با مواد دیگر برنامه - سخن گفتن - عوامل مؤثر در سخن گفتن - ارتباط سخن گفتن با پیشرفت دروس دیگر - خواندن - عوامل مؤثر در خواندن - دشواریهای عمل خواندن - ارتباط خواندن با مواد دیگر برنامه - نوشتن - انواع نوشتن - جنبه‌های مختلف نوشتن - آمادگی برای آموختن نوشتن - عوامل مؤثر در یادگیری نوشتن.
۱۶	معرفی کتاب فارسی دوم دبستان:
	جدول سالانه دروسهای کتاب فارسی دوم - لغت نامه کتاب دوم ابتدایی
	روش تدریس دروسهای کتاب:
۳۵	درس اول: به کلاس درس خوش آمدید
۳۶	درس دوم: اولین روز درس
۳۷	درس سوم: دوستان جدید
۳۸	درس چهارم: نخستین جشن دبستان
۴۰	درس پنجم: جشن مهرگان در کلاس دوم
۴۲	درس ششم: چهارم آبان میلاد شاهنشاه آریامهر و روز تاجگذاری
۴۳	درس هفتم: ولیعهد
۴۴	درس هشتم: میهن خویش را کنیم آباد
۴۶	درس نهم: چراغ سبز
۴۷	درس دهم: تصمیم کبری
۴۹	درس یازدهم: کتاب
۵۱	درس دوازدهم: کوکب خانم

صفحه	عنوان
۵۳	درس سیزدهم : دندان شیری
۵۴	درس چهاردهم : برادر کوچک
۵۵	درس پانزدهم : برگریزان
۵۷	درس شانزدهم : دوستان ما
۵۸	درس هفدهم : مادر
۶۰	درس هیجدهم : حسنک کجایی؟
۶۱	درس نوزدهم : گرگ و گاو
۶۳	درس بیستم : روباه
۶۴	درسهای بیست و یک و بیست و دو : قوقولی قوقو
۶۷	درس بیست و سوم : صحرانورد
۶۹	درس بیست و چهارم : داستان ابریشم
۷۰	درس بیست و پنجم : آتش
۷۲	درس بیست و ششم : مردمان نخستین
۷۳	درس بیست و هفتم : ننه سرما
۷۴	درس بیست و هشتم : روباه و خروس
۷۵	درس بیست و نهم : بلدرچین و برزگر
۷۷	درسهای سی و یک و سی و یک : دوازده برادر
۸۱	درس سی و دوم : چهارشنبه‌سوری
۸۲	درس سی و سوم : نوروز (۱)
۸۳	درس سی و چهارم : نوروز (۲) جشن نوروز
۸۶	درس سی و پنجم : سی و ششم : سیزده بدر
۸۸	درس سی و هفتم : یک پیشامد
۸۹	درس سی و هشتم : چوپان دروغگو
۹۰	درس سی و نهم : جوجه نافرمان
۹۱	درس چهلیم : مرغابی و لاک‌پشت
۹۲	درس چهل و یکم : پروبال
۹۳	درس چهل و دوم : ای پسر عزیز

مقدمه

زبان آموزی:

هر طفل سالم شش ساله‌ای که به دبستان می‌آید می‌تواند براحتی مقصود خود را بیان کند، حتی بسیاری از اطفال این سنین می‌توانند با آسانی داستانی را نقل کنند، یا قواعد یک بازی را برای همبازیهای خود شرح دهند. این اطفال از تماشای کتاب و خواندن، آن لذت می‌برند و از اینکه مثل بزرگترها چیزی بنویسند خوششان می‌آید. این خصوصیات و بسیاری نشانه‌های دیگر موجب می‌شود که متخصصان تعلیم و تربیت بگویند که یک طفل شش ساله بطور رسمی آماده آموختن زبان است. اغلب می‌بینیم طفل باعلاقه و شوق بسیار برای خواندن و نوشتن به دبستان می‌آید و معمولاً در ماه‌ها حتی سال اول بسیار خوب پیشرفت می‌کند، ولی بتدریج از علاقه او به کتاب و همچنین شرح دادن فعالیتهای روزانه خود کم می‌شود. در بسیاری از موارد در کلاسهای پنجم و ششم، همان طفلی که عاشق کتاب بود جز کتاب درسی، آن هم به اکراه، دست به کتاب دیگری نمی‌زند. این موضوع و اینکه چرا دانش‌آموزان ما نمی‌توانند خوب و منطقی فکر کنند و درباره مطالب مختلف اظهار نظر کنند؟ و اینکه چرا دانشجویان ما در دانشگاه نمی‌توانند نکات اصلی سخنان استاد خود را یادداشت کنند؟ و اینکه چرا اکثریت قابل توجهی از جوانان تحصیل کرده ما نمی‌توانند درباره کار یا مشاهدات خود گزارشی مرتب و گویا تهیه کنند؟ همه و همه معلول قصور ما در تعلیم زبان است.

اگر درباره این مطالب خوب بیندیشیم و در نظر بگیریم که از لحاظ استعدادهای طبیعی، اطفال ما مانند همه اطفال همسن خود در جهان هستند آن وقت متوجه می‌شویم که روش تدریس ما در آموزش زبان فارسی درست نیست. یا به گفته دیگر در آموزش زبان، به همه جنبه‌های زبان - آموزی توجه نمی‌کنیم.

جنبه‌های چهارگانه زبان آموزی:

آموزش هر زبانی چهار جنبه اصلی دارد: ۱- گوش دادن ۲- سخن گفتن ۳- خواندن

۴- نوشتن (خط و املا و انشا)

مقداری از این زبان آموزی بطور غیررسمی و بخودی خود انجام می شود. بدین معنی که به هیچ طفلی گوش دادن و سخن گفتن را بطور رسمی نمی آموزند بلکه آموزش این دو جنبه جزء تکامل روانی طفل، بخودی خود انجام می شود. بدیهی است که قبل از سنین دبستانی، طفل از کلمات و مفاهیمی استفاده می کند که در زندگی روزانه مورد احتیاج اوست یا با آنها برخورد بسیار دارد.

ولی آموزش خواندن و نوشتن هرگز بخودی خود انجام نمی شود. آموزش این دو جنبه از زبان آموزی باید در حین استفاده از گوش دادن و سخن گفتن موجب پرورش آنها نیز بگردد.

هدف:

هدف زبان آموزی آن است که طفل به وسیله آن بتواند مفاهیم مختلف را دریابد و منظور خود را به دیگران بفهماند. به همین دلیل، متخصصین تعلیم و تربیت، مهمترین فعالیت دبستان را از زبان آموزی دانسته اند. از این رو سالهای اول آموزش رسمی باید بیشتر صرف آموختن چهار جنبه اصلی زبان آموزی (گوش دادن - خواندن - گفتار - نوشتن) بشود تا طفل بتواند در موارد لازم از آنها استفاده کند، و با سانی بادیگران ارتباط لازم را برقرار سازد.

با آموختن فنون مختلف زبان، فکر طفل به نظم عادت می کند، و با این نظم فکری می تواند درباره مسائل زندگی بهتر بیندیشد، و مشکلات را از میان بردارد. آموختن گفتار و نوشتن، طفل را قادر می سازد تا هم درباره افکار و احساسات خود بیندیشد، و هم مقاصد خود را برای دیگران بهتر بیان کند. گوش دادن و خواندن با دقت، به طفل می آموزد که درباره افکار و احساساتی که دیگران بیان کرده اند بیندیشد، و مطالب مختلف را دریابد و از آنها بموقع استفاده کند.

ارتباط و همبستگی جنبه های چهارگانه زبان آموزی:

اطفالی که از اوان کودکی عادت کرده اند که به آنچه می شنوند گوش بدهند خوب حرف می زنند و بعداً در سالهای تحصیلی نیز از این مهارت خود برای فرا گرفتن و درک مطالب گوناگون استفاده می کنند. همچنین شاگردانی که آموخته اند خوب مطالب خود را بیان کنند و در گفتار خود از کلمات و اصطلاحات مختلف بجا استفاده کنند، هنگام نوشتن نیز این مهارت خود را بکار می بندند به همین جهت است که اولین قدم برای درست نوشتن را بیان خوب می دانند

و به همین علت است که پیش از نوشتن هر موضوعی باید اول شاگرد را وادار کرد که درباره آن صحبت کند. تأثیر خواندن در گفتار و نوشتن از همه جنبه‌های دیگر واضح‌تر است. بدون شك، افرادی که عادت به مطالعه زیاد دارند، علاوه بر اینکه فکرشان توسعه بیشتری دارد، بهتر صحبت می‌کنند و می‌نویسند.

تعلیم ماهرانه و صحیح گوش دادن و خواندن در چگونگی نوشتن دانش‌آموز تأثیر دارد. امروز دیگر شکی نیست که شناختن صداها و اجزای يك کلمه به صحیح نوشتن آن كمك بسزایی می‌کند. تجزیه و تحلیل مفاهیم يك قطعه خوانده شده در تنظیم فکر دانش‌آموز بسیار مؤثر است و او را قادر می‌سازد که نوشته‌هایش زنده و جالب و مرتب باشد. دانش‌آموزی که باروش صحیح، مطالعه کردن را آموخته است بدون شك، از مطالعات خود نتایج بیشتری می‌گیرد و گذشته از این براحتی می‌تواند مطالب مورد نظر خود را از متنهای مختلف استخراج کند. چنین شخصی براحتی می‌تواند درباره مشاهدات و تجربیات خود گزارش دقیقی تهیه کند.

باجود ارتباطی که بین چهار جنبه زبان‌آموزی وجود دارد توجه به این نکته نیز لازم است که با آموختن يك یا دو جنبه زبان‌آموزی دانش‌آموز جنبه‌های دیگر را بخودی خود فرا نمی‌گیرد بلکه فقط در صورتی می‌توان از زبان‌آموزی نتیجه مطلوب گرفت که کلیه جوانب آن بطور دقیق و باروش علمی به‌كودك آموخته شود.

گوش دادن:

تعریف: برای اینکه بتوانیم گوش دادن را درست به اطفال بیاموزیم، باید ابتدا فرق «گوش دادن» و «شنیدن» را دریابیم. شنیدن، عبارت است از اینکه گوش ما در برابر ارتعاشات هوا قرار گیرد و متاثر شود و مغز آن تأثر را درك کند و این در صورتی است که درعضو سامعه عیبی نباشد اگر به‌آنچه می‌شنویم توجه کنیم، گوش داده‌ایم، طفل نیز بتدریج که رشد می‌کند می‌آموزد که به‌آنچه می‌شنود توجه کند یا به عبارت دیگر گوش دهد. از راه همین عمل ارادی «گوش دادن» است که طفل مفاهیم مختلف را درمی‌یابد و کم‌کم زبان باز می‌کند و مفاهیم خود را به دیگران می‌فهماند.

عوامل مؤثر در گوش دادن:

مهمترین عامل در گوش دادن بدون شك، سالم بودن دستگاه شنوایی است. چه بسیار دانش‌آموزان بی دقتی بوده‌اند که پس از آزمایش طبی معلوم شده است نقص عضوی داشته‌اند.

یکی از مهمترین علل تلفظ غلط کلمات یا غلط نوشتن آنها به علت درست نشنیدن صداهاست که نتیجه نقص عضوی است. چنین شاگردانی را باید فوراً به متخصصین آموزش کر و لالها معرفی کرد. بسیاری از آنها بابتکار بردن روش صحیح آموزش یا دستکاهای تقویتی می‌توانند در مدارس عادی به تحصیل خود ادامه دهند ولی در مواردی که نقص شدید باشد باید در مدارس مخصوص تحصیل کنند.

عامل مهم دیگری که در گوش دادن بسیار مؤثر است وضع محیط است. گوش‌دادن در يك محیط پر سر و صدا کار بسیار دشواری است بخصوص برای اطفالی که هنوز به این کار عادت ندارند. از این رو ساختمان مدرسه باید در محلی نسبتاً آرام باشد و زمین ورزش و بازی نیز بهیچ وجه نباید در مجاورت کلاسهای درس باشد. در صورتی که ایجاد چنین وضعی امکان نداشته باشد، باید حتی المقدور برنامه روزانه را طوری ترتیب داد که ساعت بازی يك کلاس با ساعت کار دقیق کلاسهای دیگر برخورد نکند.

یکی دیگر از عوامل بسیار مؤثر در گوش دادن دقت است. در واقع می‌توان گفت که اگر دانش‌آموزان عادت نکنند که به آنچه می‌شنوند دقت کنند هرگز عمل واقعی گوش دادن انجام نخواهد گرفت. آموزگار باید به این نکته نیز توجه داشته باشد که در سنین مختلف مدت دقت فرق می‌کند از این رو نباید انتظار داشت که اطفال سنین پایین به اندازه شاگردان کلاسهای بالاتر بتوانند دقت کنند. گذشته از این باید دانست که دقت يك امر مداوم نیست. جلب دقت دانش‌آموز بستگی بسیار به موضوع مورد بحث دارد. هرچه مطلبی که باید به آن گوش داد جالبتر و برای شنونده مفیدتر باشد، جلب دقت او آسانتر خواهد بود و در نتیجه گوش دادن بهتر انجام خواهد گرفت.

گذشته از این چگونگی بیان مطلب نیز در جلب توجه شنونده و وادار کردن او به گوش دادن بسیار مؤثر است. صدای مطبوع و بلندی صدا به اندازه کافی بدون شك شنونده را بیشتر از يك صدای زنده بسیار بلند یا بسیار ضعیف جلب می‌کند.

یکی از مهمترین عوامل مؤثر در گوش دادن، داشتن هدف است. یعنی دانش‌آموز باید بخوبی بداند که چرا باید به فلان موضوع گوش بدهد. باید بداند که از این گوش‌دادن چه نتیجه‌ای خواهد گرفت. بدیهی است که منظور این نیست که معلم درباره فواید گوش دادن صحبت کند بلکه باروش خود در تدریس به شاگردان تلقین کند که گوش دادن در تحصیل آنها عامل بسیار مهمی است. شاگردان معلمی که هنگام درس دادن از دانستیهای شاگردان خود استفاده می‌کند یا در دروس قرائت از آنها می‌خواهد که درباره مطالبی که در کلاس خوانده می‌شود بحث

کنند یا در شوراها و جلسات مختلف به آنها طریقه بحث کردن و تأثیر گوش دادن به سخنان دیگران را می آموزد، بدون تردید، بهتر از آن شاگردانی می توانند گوش بدهند که معلمشان هنگام تدریس متکلم وحده است و هرگز به آنها فرصت نمی دهد که درباره آنچه می شنوند بحث کنند.

ارتباط گوش دادن با مواد دیگر برنامه:

شکی نیست که گوش دادن یکی از مهمترین وسایل یادگیری است. از این رو در پیشرفت تحصیلی شاگردان در دروس مختلف، بسیار مؤثر است و به همین دلیل است که در زبان آموزی باید به آن توجه بسیار بشود. بسیاری از دانش آموزان هستند که هنگام گوش دادن چنان درس خود را خوب فرا می گیرند که دیگر حتی احتیاجی به مرور کردن آن ندارند.

آموزگار باید توجه داشته باشد که در دروس مختلف نوع گوش دادن فرق می کند. مثلاً گوش دادن هنگام درس موسیقی با گوش دادن در کلاس ریاضی کاملاً متفاوت است. گوش دادن برای لذت بردن با گوش دادن برای آموختن فرق می کند. بدون شك برای آموختن دقت بیشتر لازم است و از این رو مدت آن باید کوتاهتر باشد. گوش دادن برای شرکت کردن در بحث یا بدست آوردن اطلاعات بخصوص هم با دقت بسیار همراه است و هم باید با یادداشت کردن مطالب همراه باشد. این عمل بخصوص در کلاسهای بالاتر ابتدایی باید با شاگردان تمرین شود.

سخن گفتن:

مقدار زیادی از سخن گفتن نیز مانند گوش دادن بخودی خود و بطور طبیعی انجام می شود. یعنی در صورتی که در طفل نقص عضوی وجود نداشته باشد در حدود يك سالگی شروع به حرف زدن می کند. چنانکه روان شناسان معلوم کرده اند اولین مطالبی که طفل بیان می کند مستقیماً باخود او و احتیاجاتش بستگی دارد. بتدریج که احتیاجات و تجربیات فرد بسط بیشتری پیدا می کند، نوع کلام او و مجموعه لغات مورد استفاده اش نیز تغییر می کند و پرورش می یابد.

عوامل مؤثر در سخن گفتن:

سلامت دستگاه شنوایی و گویایی بدون شك مهمترین عامل در سخن گفتن است. نقایص عضوی می تواند مادرزادی باشد یا در اثر بیماری یا تصادف بوجود آمده باشد. به هر حال

آموزگاری که به پیشرفت شاگردان خود علاقه‌مند است به مسئله سلامت عضوی آنها در این مورد نیز توجه خاص خواهد داشت.

چنانکه قبلاً هم اشاره شد، رشد، عامل طبیعی بسیار مهم دیگری است که در پیشرفت و پرورش گفتار تأثیر می‌کند. در اینجا البته منظور هم رشد بدنی است و هم رشد روانی. به همین دلیل از شاگرد کلاس دوم ابتدایی نباید انتظار داشت که درباره مطالبی غیر از آنچه با آن تماس مستقیم دارد بحث کند. در صورتی که شاگردان کلاسهای آخر ابتدایی باید بتوانند بخوبی درباره مسائل مختلف محیط خود صحبت کنند. گذشته از این بچه‌های باهوش معمولاً بهتر از بچه‌های کم‌هوش صحبت می‌کنند یا شاید بهتر باشد بگوییم که آنهايي که رشد روانی کامل دارند سخنانشان سنجیده‌تر و رساتر از شاگردانی است که از لحاظ روانی دارای عقبا فتادگی‌هایی هستند. عامل بسیار مؤثر دیگر در سخن گفتن تمرین است. شاگردانی که در محیط زندگی و تحصیلی خود فرصت کافی برای صحبت کردن دارند برآتب بهتر از کسانی حرف می‌زنند که هرگز به آنها مجال سخن گفتن داده نمی‌شود. از این رو آموزگار باید حتی‌المقدور شاگردان خود را در موارد گوناگون به سخن گفتن و صحبت کردن تشویق کند. گذشته از این باید از آنها بخواهد که درباره مشاهدات و تجربیات خود و همچنین درباره مطالبی که می‌خواهند بنویسند صحبت کنند. در این تمرین‌هاست که شاگردان می‌آموزند مرتب و منطقی صحبت کنند و از کلمات و اصطلاحات و اشارات مختلف، بجا و درست استفاده کنند.

آنچه سخن گفتن افراد باسواد را از بیسوادان متمایز می‌سازد، تأثیر مطالب آموخته شده در گفتار باسوادان است. طبیعتاً فردی که مطالعه می‌کند و در زمینه‌های مختلف معلوماتی بدست می‌آورد بهتر از کسی صحبت می‌کند که ذهنش خالی از آن معلومات است. نیز آشنایی با دستور زبان به‌بتر سخن گفتن افراد کمک بسزایی می‌کند. البته به شرطی که تنها به صورت نظری آموخته نشده باشد.

ارتباط سخن گفتن با پیشرفت دروس دیگر:

ارتباط سخن گفتن با نوشتن، چنانکه قبلاً هم اشاره شد بسیار است. از راه سخن گفتن است که معلم به میزان معلومات شاگردان خود پی می‌برد، اگر نوع درس پرسیدن معلم طوری باشد که شاگرد آنچه را که از مطالب مختلف درک کرده است بازبان ساده و جملاتی که خود می‌سازد بیان کند، به تقویت نیروی تفکر و سخن‌گویی طفل کمک کرده است. معلمی که درس را طوطی‌وار از شاگردان پس می‌گیرد، نه فقط به پرورش بیان آنان کمکی نکرده است،

بلکه کمتر می‌تواند میزان درك شاگردان خود را بدست بیاورد. چنانکه قبلاً هم اشاره شد گوش دادن و سخن گفتن به میزان قابل توجهی بدون آموزش رسمی و مستقیم انجام می‌شود چنانکه بیسوادان نیز می‌توانند به مطالب مختلف گوش بدهند و مقاصد خود را نیز بنحوی بیان کنند. آنچه در این مورد باید آموخته شود و وجه تمایز بین بیسواد و باسواد است، درست انجام دادن این دو مهارت و بهره‌برداری صحیح از آنهاست.

خواندن:

خواندن یکی از جنبه‌های زبان‌آموزی است که فقط از راه آموزش مستقیم پرورش می‌یابد.

خواندن دو مرحله دارد: ۱- مرحله اول، خواندن سطحی است که چشم، نوشته را می‌خواند یا بهتر بگوییم فقط آن را می‌بیند.

۲- مرحله دوم آن است که فرد پس از دیدن نوشته، درباره مفهوم و معنای آن، تفکر و تعقل می‌کند.

باید دانست که هیچک از این دو مرحله بردیگری رجحان ندارد، و هر يك متکی بردیگری است، و یکی بدون دیگری ناقص خواهد بود.

ممکن است شخصی دارای هوش بسیار ضعیف و قوه بینایی بسیار قوی باشد. این شخص اگرچه بخوبی نوشته را می‌بیند، چون نمی‌تواند کلمه‌ها را با مفاهیم لازم منطبق سازد، از خواندن واقعی و درست عاجز است. از طرف دیگر کسانی هستند که گرچه بسیار باهوشند، به علت نقصی که در دستگاه بینایی دارند، نمی‌توانند درست بخوانند.

بدون گفتگو، خواندن کار دشواری است، و باسانی نمی‌توان در آن مهارت یافت. امروز خواندن را بهترین وسیله کشف مجهولات می‌دانند. بعلاوه خواندن وسیله‌ای بسیار مطبوع و جالب است برای سرگرمی و درك هنر. به همین دلیل است که می‌گوییم خواندن باید همیشه با تخیل و تفکر و تعقل و قضاوت همراه باشد. فقط باتوجه به این نکته، آموزش زبان موفقیت‌آمیز خواهد بود.

نکته دیگری که در مورد خواندن باید بدان توجه داشت این است که در جهان امروز خواندن دیگر هدف آموزش نیست بلکه وسیله‌ای است برای بدست آوردن معلومات و سرگرم شدن و لذت بردن. باتوجه به این مسئله بسیار مهم است که روش آموزش خواندن نیز باید تغییر پذیرد. باید روشهای مختلف خواندن باتوجه به هدفی که از خواندن مطلب بخصوص داریم به

دانش‌آموزان آموخته شود. یعنی در پایان دوره ابتدایی شاگردان باید بخوبی بدانند که نوع خواندن برای سرگرمی با خواندن برای بدست آوردن اطلاعات یا خواندن برای فرا گرفتن يك مطلب بخصوص فرق دارد.

عوامل مؤثر در خواندن:

از آنجا که در آموزش خواندن شنوایی و گویایی و بینایی هر سه توأماً بکار گرفته می‌شوند، سلامت دستگاه‌های این حواس مهمترین عامل در آموزش خواندن است. پس اولین وظیفه آموزگار این است که مطمئن شود که شاگردانش از این لحاظ دارای نقص عضوی نیستند و در صورت مشاهده کوچکترین نقص عضوی آنها را به‌طبییب یا متخصص مربوط رجوع دهد. شاگردان بسیار ضعیفی در درس خواندن دیده شده‌اند که پس از استفاده از سمعک یا عینک بآسانی عقب افتادگی خود را جبران کرده‌اند.

گذشته از سلامت جسمانی سلامت روانی کودک نیز برای آموختن لازم است. کودکان آشفته و نامتعادل ممکن است در آموزش خواندن به اشکالات بیشماري برخورد نمایند. عامل بسیار مهم دیگر در آموزش خواندن رشد جسمانی و روانی طفل است. به همین دلیل است که برای شروع آموزش سن بخصوص در نظر گرفته شده است. اطفال سالم معمولاً در حدود شش سالگی، هم از لحاظ بدنی و هم از لحاظ روانی قادر هستند که خواندن را فرا گیرند. یعنی می‌توانند:

- ۱- مدتی ساکت بنشینند و گوش بدهند و به نوشته‌ای نگاه کنند.
- ۲- کلمات را صحیح تلفظ کنند و جمله‌های ساده را رسا بیان کنند.
- ۳- حرکت صحیح چشم را برای خواندن انجام دهند.
- ۴- کلمات و اشکال آنها را به ذهن بسپارند و در موارد لازم آنها را فوراً بیاد آورند.
- ۵- عادت کنند که از تماشای يك عکس و بعدها از کلمات نوشته، به مفاهیم آنها پی ببرند.
- ۶- بدانند که هر کل از اجزای مختلف تشکیل شده است و به‌اجزای کلمات و اهمیت آنها توجه داشته باشند.

۷- معنی کلمه‌ای را از قرائن حدس بزنند.

۸- اهمیت علامتهای اصلی نقطه‌گذاری را در خواندن درک کنند.

پس از اینکه طفل آموزش خواندن را آغاز می‌کند این مراحل را طی می‌کند:

- ۱- دوره ابتدایی یا دوره شروع به خواندن (کلاسهای اول و دوم یا سنين بين شش و هشت)

۲- دوره پیشرفت در خواندن و کسب فنون لازم (کلاسهای سوم و چهارم و پنجم یا ششین بین هشت و یازده)

۳- مرحله تسلط بر فنون مختلف و بسط دامنه لغات و استفاده آزاد از کتاب (کلاسهای پنجم تا نهم یا ششین بین ده تا پانزده)

۴- مرحله تسلط بر خواندن و بهره‌برداری از روشهای مختلف آن (از پانزده سالگی به بعد) گرچه اغلب همه افراد این پنج مرحله را به همین ترتیب می‌گذرانند ولی تفاوت‌های فردی باعث می‌شود که عده‌ای در یک دوره بیش از دوره دیگر توقف نمایند یا مراحل را تندتر از فرد دیگری بپیمایند. از این رو مقایسه اطفال از لحاظ پیشرفت در خواندن فقط باید با خود آنها انجام گیرد نه نسبت به سایر شاگردان کلاس. همین تفاوت‌های فردی ایجاب می‌کند که آموزگار هنگام تدریس با توجه به آنها از روشهای مختلف استفاده نماید.

از آنجا که خواندن فقط با آموزش مستقیم بدست می‌آید روش تدریس خواندن عامل اصلی دیگری در پیشرفت آن است. روش تدریس خواندن باید متناسب با نوع زبان و سن و استعداد شاگرد انتخاب شود در غیر این صورت نتیجه لازم را نخواهد داد. از آنجا که تدریس هر موضوع احتیاج به وسیله دارد، عامل مؤثر دیگر در خواندن وسایل تدریس است. آموزگار باید همواره بکوشد که شاگردان در هر مرحله از آموزش خواندن از کتابهای مختلف استفاده کنند و نباید فراموش کرد که داشتن کتابخانه در دبستان یکی از مهمترین وسایل آموزش خواندن است. عامل بسیار مهم دیگری که در آموزش خواندن مؤثر است ارتباط بین معلم و شاگرد است. معلم شتابزده و بی‌حوصله معمولاً در شاگردان خود یک نوع حالت دفاعی ایجاد می‌کند که مغل یادگیری است. معلمی که دائماً از خواندن شاگردان خود ایراد می‌گیرد و پیشرفت‌های مختصر آنها را ندیده می‌گیرد نیز از کوشش خود نتیجه مطلوب را بدست نمی‌آورد. از طرف دیگر وجود انضباط صحیح در کلاس از لوازم حتمی کار است. از این رو آموزگار باید بتواند ملائمت و حسن رفتار را با انضباط چنان تلفیق دهد که حداکثر استفاده از کوششهای شاگردان و آموزگار بدست آید.

رغبت دانش‌آموزان به خواندن، عامل بسیار مؤثر دیگری در پیشرفت آنهاست. از این رو آموزگار باید مطالب کتاب درسی را حتی‌المقدور با مطالب دیگر خواندنی توأم نماید و از راههای گوناگون رغبت شاگردان را به کتاب خواندن تقویت کند. یکی از عواملی که در از بین بردن رغبت دانش‌آموزان به مطالعه بسیار مؤثر است فشار زیاد و اجبار در مطالعه است. نفهمیدن مطالب خوانده شده نیز بتدریج از رغبت شاگرد کم می‌کند.

دشواریهای عمل خواندن:

برای اینکه بتوانیم کلمه‌ای را بخوانیم، اولاً باید شکل کلمه را بشناسیم. ثانیاً باید بتوانیم آن را تلفظ کنیم. ثالثاً باید بتوانیم آن را با مفهوم و معنای آن منطبق سازیم. هر کلمه‌ای ممکن است به علتی برای ما نا آشنا باشد، مثلاً:

۱- ممکن است فقط شکل آن نا آشنا باشد، یعنی ما طرز تلفظ کلمه و معنای آن را بدانیم، اما شکل آن را نشناسیم. این وضعی است که غالباً برای اطفال نوجوان پیش می‌آید. در این حال دانش‌آموزان فقط شکل ظاهری کلماتی را که پیوسته از آن استفاده می‌کنند می‌آموزند.

۲- ممکن است فقط مفهوم نا آشنا باشد، یعنی ما شکل کلمه را قبلاً دیده باشیم و تلفظ آن را هم بدانیم، ولی نتوانیم معنا و مفهومی برای آن در ذهن پیدا کنیم. در نتیجه، وظیفه ما این خواهد بود که مفهوم صحیح این لغت آشنا را که تلفظش را هم می‌دانیم، پیدا کنیم.

۳- ممکن است فقط تلفظ نا آشنا باشد، یعنی شکل و مفهوم کلمه را بشناسیم، ولی در خواندن با صدا، به این اشکال برمی‌خوریم که نمی‌توانیم کلمه را تلفظ کنیم. در این مورد باید تلفظ صحیح کلمه‌ای را که معنیش را می‌دانیم، بیاموزیم.

۴- ممکن است شکل و مفهوم هر دو نا آشنا باشد. بسیار اتفاق می‌افتد که کلمه‌ای را بارها شنیده‌ایم و حتی تلفظ هم کرده‌ایم، ولی نه شکل نوشته آن را می‌دانیم و نه معنای صحیح آن را. برای اینکه بتوانیم چنین کلمه‌ای را بخوانیم، باید شکل آن را بیاموزیم و تلفظ آن را بخاطر آوریم و با مفهوم صحیح آن منطبق سازیم.

۵- ممکن است هم شکل و هم تلفظ و هم مفهوم نا آشنا باشد. در چنین موردی باید شکل و تلفظ و مفهوم جدید را بیاموزیم و بتوانیم هر سه را باهم منطبق سازیم.

تمام اشکالات خواندن در همین پنج نکته است که به ترتیب پیچیدگی ذکر شد، و اگر به این اصل مهم توجه داشته باشیم که همیشه از معلوم به مجهول رسیدن، بهترین روش آموزش است، آنگاه می‌توانیم بگوییم که با توجه به تمام آنچه در این فصل گفته شده است، خواندن ماهرانه وقتی برای شخص میسر است که بتواند از مفاهیم و شکلها و تلفظهای آشنا، به درک مفاهیم و شکلها و تلفظهای نا آشنا نایل گردد.

ارتباط خواندن با مواد دیگر برنامه:

بارها دیده شده است که دلیل ناتوانی در حل يك مسئله حساب ضعف در قدرت خواندن

و فهمیدن صورت آن مسئله بوده است. متأسفانه آموزگاران بندرت به تأثیر خواندن و فهمیدن در دروسی از قبیل حساب و تاریخ و جغرافی توجه دارند (عده‌ای نیز هستند که درس تاریخ و جغرافی را به درس قرائت زبان فارسی تبدیل می‌کنند) بی‌جهت نیست که در تعلیم و تربیت جدید خواندن را از ارکان تحصیلی می‌دانند. انتخاب روش صحیح برای آموزش خواندن و آموختن انواع روشهای خواندن با توجه به هدفی که از خواندن هست، شاگرد را قادر می‌سازد که از این فن در دروس مختلف حداکثر استفاده را ببرد. شاگردان باید بیاموزند که نوع خواندن برای لذت بردن با خواندن برای بدست آوردن اطلاع یا خواندن برای فراگرفتن درس و غیره فرق دارد و همچنین باید بیاموزند که سرعت خواندن نیز در موارد مختلف بستگی به هدف آنها در خواندن دارد.

نوشتن:

پیچیده‌ترین و سخت‌ترین جنبه زبان‌آموزی نوشتن است. نوشتن نیز مانند خواندن احتیاج به آموزش دارد و هرگز بخودی خود پرورش نمی‌یابد. پیچیدگی و اشکال عمل نوشتن هم به دلیل انواع مختلف آن است و هم به دلیل جنبه‌های گوناگونی که در هر یک از این انواع وجود دارد.

انواع نوشتن:

نوشتن انواع مختلف دارد. ساده‌ترین نوع نوشتن رونویسی است. یعنی طفل از روی نوشته دیگری تقلید می‌کند و می‌نویسد. این نوع نوشتن گرچه در سال اول ابتدایی بسیار مورد احتیاج است ولی بتدریج که شاگرد در نوشتن پیشرفت می‌کند باید از آن دوری کرد زیرا استفاده زیاد از رونویسی شاگرد را مقلد و بدون ابتکار بار می‌آورد و قدرت فکر کردن و کار کردن مستقل را از او سلب می‌کند. گذشته از این در سالهای میانه و آخر ابتدایی چون رونویسی عموماً بدون دقت انجام می‌شود اغلب باعث پرورش بی‌دقتی در شاگردان و از این رو یکی از علل اصلی بدخطی و غلط‌نویسی می‌گردد.

نوشتن انشا نوع دیگری از نوشتن است. منظور از انشا هر نوع نوشته‌ای است که شاگرد با استفاده از دانسته‌ها و مطالعات خود درباره موضوعی، می‌نویسد. انشا ممکن است فقط به صورت یک یا دو جمله باشد، ممکن است به شکل یک نامه جلوه کند یا شاگردی درباره یک

موضوع مقاله یا گزارشی تهیه کند. شاگردان دوره ابتدایی باید بتدریج با همه انواع انشانویسی آشنا شوند. شاید لازم به تذکر نباشد که انشانویسی با ساختن جملات مختلف شروع می‌شود و بتدریج شاگردان به آن مرحله از این کار می‌رسند که می‌توانند درباره يك موضوع مطالعات لازم را بعمل آورند و مقاله‌ای بنویسند. نوشتن انشاهای وصفی و استدلالی درباره موضوعهایی چون «يك شب مهتاب» یا «فایده علم چیست» کار بسیار مشکلی است و باید حتی‌الامکان برای سالهای آخر ابتدایی گذاشته شود.

جنبه‌های مختلف نوشتن:

هر يك از انواع مختلف نوشتن را می‌توان از جنبه‌های مختلف مورد مطالعه قرار داد: املا- خط- درست نوشتن (از لحاظ جمله بندی)- نظم و ترتیب.

املا: در کشور ما در مدارس ابتدایی بیش از هر چیز به املاي شاگردان توجه می‌شود غافل از اینکه بسیاری از مشکلات املاي شاگردان زائیده خط بد، عدم دقت و عدم مراعات نظم و ترتیب و قواعد پاکیزه نویسی است. اکثر معلمان ما فقط از دو وسیله برای آموزش املا استفاده می‌کنند یعنی برای اینکه شاگردان املاي کلمات مختلف را یاد بگیرند نخست آنها را وادار می‌کنند که چندین بار از روی درس رونویسی کنند، درثانی هرروز به شاگردان «دیکته» می‌گویند. برای اینکه ببینند، آنها آنچه را که باید فرا گرفته‌اند یا نه، اینگونه معلمان توجه ندارند که از راههای مختلف می‌شود املاي کلمات را به اطفال آموخت و هرچه روش آموزش متنوع‌تر باشد مفیدتر خواهد بود. بخصوص اگر املا همه‌جانبه آموخته نشود هرگز ثمربخش نخواهد بود. بدین معنی که آموزگار در درس حساب و جغرافی و قرائت فارسی و حتی هنگام تهیه روزنامه دیواری و غیره نیز باید مترصد باشد و اشکالات املاي شاگردان را به آنها گوشزد کند تا آنها دریابند که در هر حال و موقعیتی باید درست بنویسند نه فقط هنگام نوشتن دیکته. متن دیکته هم باید حتی‌المقدور مستقل از متن درس تهیه شود.

خط: متأسفانه مفهوم خوب نوشتن از لحاظ خط در مدارس ما صرف، جنبه هنری پیدا کرده است. یعنی کمتر آموزگاری پیدا می‌شود که اصول درست نوشتن را به شاگردان خود بیاموزد. اغلب آموزگاران هفته‌ای يك بار شاگردان خود را مجبور می‌کنند که چند خط با قلم‌نی ریز و چند خط با قلم‌نی درشت بنویسند. این معلمان متوجه نیستند که خط خوش از لحاظ ظاهری فقط از عهده عده قلیلی برمی‌آید در صورتی که همه شاگردان اگر درست تعلیم داده

شوند می‌توانند درست و خوانا بنویسند و همین جنبه است که در آموزش نوشتن باید مورد توجه قرار گیرد.

درست نویسی: اغلب معلمان هنگام تصحیح انواع نوشته‌ها فقط روی ورقه شاگرد يك نمره می‌گذارند یا در دفتر خود نمره‌ای به نوشته دانش‌آموز می‌دهند بدون اینکه اشکالات نوشته او را گوشزد کنند. باید از همان سال اول ابتدایی به مسئله جمله‌سازی توجه بسیار کرد. تا شاگرد عادت کند که درست حرف بزند و مطالب خود را در قالب جملات درست چه شفاهی و چه کتبی بیان کند.

نظم و ترتیب: مطلب دیگری که هنگام نوشتن باید بطور دقیق مورد توجه قرار گیرد مراعات نظم و ترتیب در نوشتن است. از همان اوایل دوره ابتدایی، طریقه صفحه‌بندی و استفاده از علامات نقطه‌گذاری را باید به دانش‌آموزان آموخت.

چنانکه ملاحظه می‌شود نوشتن به این ترتیب یکی از پیچیده‌ترین مباحث آموزش ابتدایی است و باید با دقت بسیار و روش درست و علمی انجام شود.

آمادگی برای آموختن نوشتن:

برای نوشتن نیز مانند خواندن آمادگی قبلی لازم است. این آمادگی هم جنبه بدنی و روانی دارد و هم جنبه آموزشی. بدین معنی که برای آموزش نتیجه‌بخش نوشتن:

۱- شاگرد باید از لحاظ بدنی سالم باشد یعنی هم خوب بشنود، هم خوب ببیند و هم دستهای سالم و با قدرت کافی داشته باشد. بدیهی است که اطفالی که با دست چپ می‌نویسند از این نظر کاملاً سالم هستند و هیچ علتی ندارد که نتوانند نوشتن را یاد بگیرند. از این رو نباید آنها را بی‌جهت آزار داد و مجبور کرد که حتماً با دست راست بنویسند.

۲- سلامت روحی نیز برای آموختن نوشتن بسیار لازم است. شاگرد باید بتواند مدتی تحت انضباط و سلطه معلم قرار گیرد و از دستورهای او قدم بقدم پیروی کند، تا بتواند برای مدتی حواس خود را متمرکز سازد. البته نباید انتظار داشت که در سالهای اول ابتدایی شاگردان بتوانند مدت يك ساعت توجه خود را به نوشتن معطوف دارند. بلکه برنامه يك ساعت کار در این کلاسها باید چنان متنوع تنظیم شود که رغبت و توجه شاگرد را جلب کند. یعنی در هر ساعت هم به نوشتن هم به خواندن هم به سخن گفتن و گوش دادن توجه شود.

۳- برای آموختن انواع مختلف نوشتن، شاگرد باید از لحاظ آموزش نیز آمادگیایی

داشته باشد مثلاً برای شروع به آموزش نوشتن شاگرد باید بتواند مداد را درست در دست بگیرد. جهت نوشتن از راست به چپ را بداند. مفاهیم بالا و رو و زیر خط را بفهمد. باید بتواند آنچه را که می‌شنود به بخشهای مختلف و سپس به صداهاى آن تجزیه کند. شاگردی که می‌خواهد شروع به انشا نویسی کند باید قبلاً آموخته باشد که چگونه دربارهٔ يك موضوع افکار خود را مرتب کند، چگونه جمله‌های درست بسازد و چگونه این مطالب را در قالب جملات درست بیان کند.

عوامل مؤثر در یادگیری نوشتن:

کلیهٔ عواملی که در آموزش خواندن تأثیر دارد، در یادگیری نوشتن نیز مؤثرند با این تفاوت که شدت و ضعف پیدا می‌کند. مثلاً تأثیر وسیله‌های آموزش در نوشتن بر مراتب کمتر از تأثیر روش آموزش نوشتن است. بطور کلی می‌توان گفت که يك معلم خوب که از روش صحیح برای آموزش خواندن و نوشتن استفاده می‌کند بر مراتب کمتر به وسایل آموزشی خاص احتیاج دارد تا يك معلم متوسط و بد. زیرا چنین معلمی برای موفقیت‌های آموزش مختلف خود، وسایل گوناگون می‌آفریند و می‌تواند از محیطی که در آن تدریس می‌کند هزاران نوع استفاده کند. معروف است که می‌گویند يك معلم خوب بدون کتاب هم می‌تواند به شاگردان خود خواندن و نوشتن را یاد بدهد. از طرف دیگر کتاب و وسایل خوب آموزشی اگر در دسترس يك معلم علاقه‌مند قرار بگیرد بر مراتب مؤثرتر از آن خواهد بود که به دست معلم بی‌علاقه و بی‌ابتکار بیفتد به این ترتیب می‌توان گفت که پس از سلامت جسمی و روانی و بودن آمادگی لازم برای آموزش مهمترین عامل معلم است.

نکتهٔ بسیار مهمی که در آموزش نوشتن باید همواره مد نظر باشد اهمیت توجه به تفاوت‌های فردی است. معلم باید بداند که دانش‌آموزان، همه به يك اندازه و با يك سرعت در انواع مختلف نوشتن پیشرفت نمی‌کنند. بعضیها در اول کند پیش می‌روند و بعد سرعت بیشتری پیدا می‌کنند. عده‌ای خیلی زود قواعد اولیهٔ نوشتن را فرا می‌گیرند ولی در آموختن انواع مختلف آن کند هستند، بسیاری از شاگردان قدرت تخیل قوی دارند و بعضی از موضوعها را بهتر از دیگران می‌پرورند و می‌نویسند، عده‌ای با نظم فکری خاصی که دارند بخوبی می‌توانند مطالب را به صورت گزارش تهیه کنند ولی بهیچ وجه از عهدهٔ نوشتن يك انشای وصفی ادبی بر نمی‌آیند. معلم باید به این تفاوتها توجه خاص کند و در مواقع لازم از آنها بهره‌برداری کند. فقط با توجه به این تفاوت‌های فردی است که آموزگار موفق خواهد شد به علل اشکالات شاگردان خود در نوشتن پی‌برد و بتدریج آنها را برطرف کند.

به این ترتیب باید گفت که از لحاظ زبان آموزی شاگردان در پایان دوره ابتدایی باید بتوانند هر متن نسبتاً ساده‌ای را بسهولت بخوانند و بفهمند. باید بتوانند درباره مسائل مختلف مربوط به زندگی و محیط خود بحث کنند و باید قادر باشند مطالب مختلف را در قالب جملات صحیح طوری بیان کنند (کتباً و شفاهاً) که برای دیگران قابل فهم باشد.

معرفی کتاب فارسی دوم دبستان

برای اینکه آموزگاران محترم بتوانند بهتر از کتاب دوم و روش تدریس آن استفاده کنند در اینجا باختصار به معرفی آن می‌پردازیم.

ساختار کتاب:

این کتاب شامل ۴۲ درس است که در ۸ بخش تنظیم شده است. در پایان هر بخش که در واقع تقریباً پایان یک ماه تحصیلی است تمرینهایی برای ارزشیابی مطالب آموخته شده تحت عنوان «خود را بیازمایید» تهیه شده است. آموزگار می‌تواند از این وسیله برای پرسشهای ماهانه خود استفاده کند. در هر یک از این پرسشهای ماهانه سعی شده است به جنبه‌های مختلف خواندن و نوشتن که در آن ماه بخصوص مورد تعلیم بوده است توجه خاص بشود. این تمرینها طوری تنظیم شده است که اگر شاگرد به همه آنها جواب درست بدهد نمره ۲۰ می‌گیرد.

با توجه به جدول سالانه درسهای کتاب فارسی دوم معلوم می‌شود که پراکندگی دروس در ماههای مختلف سال با توجه به تعداد تعطیلیهای رسمی و امتحانات ثلث بوده است. از این رو اگر آموزگار با توجه به جدول مذکور کار کند یعنی بطور متوسط در هر هفته دو درس بدهد بدون هیچ شتابزدگی در هفته سوم اردیبهشت ماه کتاب را به پایان خواهد رساند و به این ترتیب برای دوره کردن کتاب هم فرصت کافی خواهد داشت.

در پایان کتاب فارسی دوم فهرستی از کتابهای مفید تنظیم شده است که هم برای دانش-آموزان و هم برای آموزگاران می‌تواند راهنمای خوبی باشد. این کتابها از آسان به مشکل تنظیم شده است یعنی در اوایل سال باید از کتابهای اول فهرست و در اواخر سال از کتابهای آخر فهرست استفاده شود.

در اینجا باید متذکر گردید که هدف از درسهای ماه مهر و تمرینهای ذیل آن یادآوری

آموخته‌های کلاس اول است. سپس درسهای کتاب بتدریج هم از لحاظ مفاهیم و هم از لحاظ جمله‌بندی مشکل‌تر می‌شود.

جدول سالانه درسهای کتاب فارسی دوم

ماه	نام درس	ماه	نام درس
مهر	۱- به کلاس دوم خوش آمدید ۲- اولین روز دبستان ۳- دوستان جدید ۴- نخستین جشن دبستان ۵- جشن مهرگان در کلاس دوم	بهمن	۱- داستان ابریشم ۲- آتش ۳- مردمان نخستین ۴- ننه سرما ۵- روباه و خروس ۶- بلدربچین و بزرگر
آبان	۱- چهارم آبان میلاد شاهنشاه آریامهر و روز تاجگذاری ۲- ولیعهد ۳- میهن خویش را کنیم آباد ۴- چراغ سبز ۵- تصمیم کبری ۶- کتاب	اسفند	۱- دوازده برادر (۱) ۲- دوازده برادر (۲) ۳- چهارشنبه‌سوری ۴- نوروز (۱) ۵- نوروز (۲)
آذر	۱- کوه‌خانم ۲- دندان‌شیری ۳- برادر کوچک ۴- برگ‌ریزان ۵- دوستان ما ۶- مادر	فروردین	۱- سیزده بدر (۱) ۲- سیزده بدر (۲) ۳- یک پیشامد ۴- چوپان دروغگو
دی	۱- حسنک کجایی؟ ۲- کرک و گاو ۳- روباه و زاغ ۴- قوقولی قوقو (۱) ۵- قوقولی قوقو (۲) ۶- صحرانورد	اردیبهشت	۱- جوجه نافرمان ۲- مرغابی و لاک‌پشت ۳- پروبال ۴- ای پسر عزیز

کلمه‌های تازه:

در پایان هر درس کلمه‌های مشکل درس به ترتیب الفبا معنی شده است. هدف از این کار آشنا ساختن دانش‌آموزان به نحوه استفاده از کتاب لغت بوده است. دانش‌آموزان کلاس دوم به این ترتیب احتیاج خاصی به تهیه کتابچه لغت و معنی ندارند. در صورتی که اتفاقاً لغت یا اصطلاحی برای دانش‌آموزان ناآشنا باشد و در کتاب معنی نشده باشد، کافی است معلم آن را همراه با معنی روی تخته سیاه بنویسد و از شاگردان بخواهد که در کتابچه روز خود یادداشت کنند و بخاطر بسپارند. آموزگاران محترم باید بخاطر داشته باشید که صرف حفظ کردن کلمات و معانی آنها هیچ کمکی به گسترش مجموعه لغات اطفال نمی‌کند بلکه باید آنها را تشویق کرد که در گفتار و نوشته‌های خود حتی المقدور از کلمه‌ها و اصطلاحات و ترکیبهای تازه‌ای که آموخته‌اند بجا و درست استفاده کنند. آموزگار هنگام تهیه متن دیکته نیز باید تا حدود امکان از این کلمه‌ها استفاده کند.

لغت‌نامه کتاب دوم ابتدایی

شماره ردیف	شماره درس	لغت	معنی
۱	اول	جدید	تازه
۲		کتابخانه	محل نگهداری کتاب و مطالعه آن
۳		لذت ببرند	خوششان بیاید
۴		مواظبت کنید	نگهداری کنید
۵	چهارم	بر گزار می‌کنیم	برپا می‌کنیم
۶		بکوشیم	سعی کنیم

لغت نامه کتاب دوم ابتدایی

شماره ردیف	شماره درس	لغت	معنی
۷		زمان	وقت
۸		نخستین	اولین
۹	پنجم	برخاستند	بلند شدند
۱۰		تپه کرده‌اید	حاضر کرده‌اید، آماده کرده‌اید
۱۱		مطالب	مطلبها، سخنها
۱۲	هفتم	اجرا می‌کنند	برگزار می‌کنند
۱۳		ولیمهد	پسر بزرگ پادشاه که بعد از پدر به سلطنت می‌رسد
۱۴	هشتم	آشیانه	خانه
۱۵		بستان	باغ میوه
۱۶		خرم	شاد
۱۷		خویش	خود
۱۸		دشت	صحرا
۱۹		غمخوار	کسی که سعی می‌کند ناراحتی دیگران را از بین ببرد
۲۰		مهر	محبت
۲۱		میهن	وطن
۲۲		یار	دوست
۲۳		یکدیگر	یکدیگر
۲۴	نهم	پیروی	اطاعت
۲۵		عبور	گذشتن
۲۶		عبور کرد	گذشت
۲۷		مقررات راهنمایی	دستورهای اداره راهنمایی که باید از آنها اطاعت کرد
۲۸		مقصد	جایی که انسان می‌خواهد به آنجا برود

لغت‌نامه کتاب دوم ابتدایی

شماره ردیف	شماره درس	لغت	معنی
۲۹		یقین کردند	اطمینان پیدا کردند
۳۰	یازدهم	پند	نصیحت
۳۱		خوش بیان	خوش صحبت
۳۲		دانا	کسی که چیز بسیار می‌داند
۳۳		زیان	ضرر
۳۴		سود	فایده
۳۵		غافل	بیخبر
۳۶		هنرمند	باهر
۳۷	دوازدهم	سرزده	بیخبر
۳۸	سیزدهم	زیرا	برای اینکه
۳۹		دندان‌نیش زد	دندان‌خواست در بیاید
۴۰	چهاردهم	آغوش	بغل
۴۱		فصلا	حالا
۴۲		نوزاد	بچه‌ای که تازه بدنیا آمده است
۴۳	پانزدهم	دلپذیر	خوشایند
۴۴		شاداب	تر و تازه
۴۵		کامسته شد	کم شد
۴۶		گمان میرید	خیال نکنید
۴۷		مقاومت کنیم	ایستادگی کنیم
۴۸	شانزدهم	می‌درخشند	برق می‌زنند
۴۹		می‌غرد	غرش می‌کند
۵۰		نمایان	پیدا
۵۱	هفدهم	آموخت	یاد داد
۵۲		الفاظ	کلمه‌ها

لغت نامه کتاب دوم ابتدایی

معنی	لغت	شماره درس	شماره ردیف
کنار	بر		۵۳
به	بر		۵۴
خوابیدن	خفتن		۵۵
زایید	زاد		۵۶
باز شدن گل	شکفتن		۵۷
طرز، روش	شیوه		۵۸
می گویند	گویند		۵۹
گذاشت	نهاد		۶۰
زندگی	هستی		۶۱
تکان داد	جنباند	هجدهم	۶۲
به رنگ سرخ حنا	حنایی		۶۳
در اینجا یعنی حیوان	زبان بسته		۶۴
جایی که خورشید غروب می کند	مغرب		۶۵
وقتها	اوقات	نوزدهم	۶۶
دفعه	بار		۶۷
عصبانی می شد	خشمگین می شد		۶۸
کشاورزان	دهقانان		۶۹
دیگر دیده نشد	ناپدید شد		۷۰
نمایان	آشکار	بیستم	۷۱
باز کرد	بگشود		۷۲
حقه باز	پرفریب		۷۳
حیله گر، آن که دیگران را گول می زند	حیلت ساز		۷۴
خوش آواز	خوشخوان		۷۵
روباه کوچک	روبك		۷۶

لغت نامه کتاب دوم ابتدایی

شماره ردیف	شماره درس	لغت	معنی
۷۷		زاغك	كلاغ كوچك
۷۸		طعمه	خوراك
۷۹		كرد آواز	آواز كرد، صدا كرد
۸۰		نبدى	نبودى، نمى بود، نبود
۸۱		نيست بالاتر از -	در اينجا، رنگ سياه از همه رنگها بهتر است
۸۲	بيست و يكم	پردلى	شجاعت
۸۳		خودپسندى	خودخواهى
۸۴		مرغدان	جايى كه در آن مرغ و خروس نگهدارى مى كنند
۸۵	بيست و دوم	پناه ببرد	براى حفظ خود به جايى برود
۸۶	بيست و سوم	آبى بياشام	آبى بخورم
۸۷		برطرف مى كند	از بين مى برد
۸۸		برمى خيزد	بلند مى شود
۸۹		شديد	سخت
۹۰		صحرا نورد	كسى كه در صحرا آمد و رفت مى كند
۹۱	بيست و چهارم	تبديل مى شود	از شكلى به شكل ديگر درمى آيد
۹۲		حرير	پارچه ابريشمى
۹۳		سپس	بعد از آن
۹۴		لطيف	نرم و نازك
۹۵		مى ثنند	مى يافتند

فہرست نامہ کتاب دوم ابتدائی

شماره ردیف	شماره درس	لفظ	معنی
۹۶	بیست و پنجم	برخورد	بہم خوردن
۹۷		پرتو	نور، روشنائی
۹۸		پی برد	فہمید
۹۹		جرعہ	ریزہ آتش کہ بہ هوا می پرد
۱۰۰		جہید	پرید
۱۰۱		کشف کرد	پیدا کرد و شناخت
۱۰۲		ہنگام	موقع
۱۰۳	بیست و ششم	آثار	اثرها
۱۰۴		تحقیق می کنند	مطالعہ می کنند
۱۰۵		دانشمند	کسی کہ بسیار می داند
۱۰۶		مکان	جا
۱۰۷	بیست و ہفتم	بیازارد	آزار دہد، اذیت کند
۱۰۸		جنب و جوش	حرکت زیاد
۱۰۹		زد زیر گریہ	شروع کرد بہ گریہ کردن
۱۱۰		عمق	گودی
۱۱۱		گروہ گروہ	دستہ دستہ
۱۱۲		گسترده	پہن کرد
۱۱۳		مژدہ	خبر خوش
۱۱۴	بیست و ہشتم	اکنون	حالا
۱۱۵		زیر کی	باہوشی

لغت‌نامه کتاب دوم ابتدایی

شماره ردیف	شماره درس	لغت	معنی
۱۱۶		سرداد	شروع کرد
۱۱۷		فریب خورد	گول خورد
۱۱۸	بیست و نهم	برزگر	کشاورز
۱۱۹		بلدرچین	مرغی است که در مزرعه زندگی می‌کند
۱۲۰		کشتزار	مزرعه
۱۲۱		نزد	پیش
۱۲۲	سیام	جنگلبان	کسی که مواظب جنگل است
۱۲۳		کولاک	برف همراه با باد سخت
۱۲۴	سی و یکم	چهره	صورت
۱۲۵		متعجب شد	تعجب کرد
۱۲۶	سی و دوم	کیستی؟	که هستی؟
۱۲۷		لوازم	چیزهای لازم
۱۲۸	سی و سوم	انجام بدهیم	تمام بکنیم، پایان بدهیم
۱۲۹		شتاب	عجله
۱۳۰	سی و چهارم	اثاث	اسباب خانه
۱۳۱		تحویل سال	نو شدن سال
۱۳۲	سی و پنجم	برپا بود	بلند بود
۱۳۳		جنگال	سر و صدا
۱۳۴	سی و ششم	تیره	سیاه
۱۳۵		رگبار	باران تند
۱۳۶		رنکین کمان	قوس قزح
۱۳۷		غرش رعد	آسمان غرنبه
۱۳۸		نشاط انگیز	شاد کننده
۱۳۹		هر آن	هر لحظه

لغت نامه کتاب دوم ابتدایی

شماره ردیف	شماره درس	لغت	معنی
۱۴۰	سی و هشتم	از قضا	اتفاقاً
۱۴۱		به گله زد	به گله حمله کرد
۱۴۲		بی سبب	بی علت
۱۴۳		درید	پاره کرد
۱۴۴		گاه گاه	بعضی وقتها
۱۴۵		گمان کردند	خیال کردند
۱۴۶	چهل و یکم	بسی	بسیار، خیلی
۱۴۷		تا کله چرخ داده ای - خوردت	تا کلاه خود را جابجا کنی، تا به خودت بجنی، تا يك لحظه غفلت کنی، ترا می خورد
۱۴۸		خست	زخم کرد
۱۴۹		خوش خط و خال	زیبا
۱۵۰		ز	از
۱۵۱		کله	کلاه
۱۵۲		کمین	جایی که به انتظار شکار در آن مخفی می شوند
۱۵۳		ليك	ولی، لیکن
۱۵۴		مرو	نرو
۱۵۵		نافرمان	حرف نشنو
۱۵۶		ناگاه	ناگهان
۱۵۷		هشیار	عاقل، باهوش
۱۵۸	چهل و یکم	آبگیر	استخر، گودال آب
۱۵۹		اندوهگین	غصه دار، غمگین
۱۶۰		بپذیری	قبول بکنی
۱۶۱		بی طاقت	بی تاب
۱۶۲		خاموش ماند	ساکت ماند

لغت نامه کتاب دوم ابتدایی

شماره ردیف	شماره درس	لغت	معنی
۱۶۳		در رنجم	در زحمت هستم
۱۶۴		غوغا	سر و صدا
۱۶۵		هر آن که	هر کس که
۱۶۶	چهل و دوم	سنجاقك	حشره کوچکی است که بالهای ظریفی دارد
۱۶۷		قرقی	پرنده ای است که حیوانهای کوچک را شکار می کند
۱۶۸		قوش	پرنده شکاری که بزرگتر از قرقی است
۱۶۹		نیرومند	قوی
۱۷۰	چهل و سوم	بهره یز	دوری کن
۱۷۱		جامه	لباس
۱۷۲		خرسند	راضی
۱۷۳		خشن	زبر
۱۷۴		دلبنده	عزیز
۱۷۵		دیبا	حریر، پارچه گران قیمت
۱۷۶		سحر خیز	کسی که صبح زود بیدار می شود
۱۷۷		سحر گهان	صبح زود
۱۷۸		وز	و از
۱۷۹		نگر	نگاه کن

پرسشها:

برای هر درس تعدادی پرسش پیش‌بینی شده است. هدف از این کار در واقع ایجاد طرحی است برای بحث و گفتگو در کلاس. آموزگار با استفاده از این پرسشها و سؤالات مشابه دیگر می‌تواند به میزان درک مفاهیم خوانده شده به وسیله دانش‌آموزان پی‌برد. معمولاً آموزگاران پس از اینکه شاگردی قطعه‌ای را خواند از او می‌خواهند تا «تعریف» کند. این کار متأسفانه هرگز فایده‌ای عاید طفل و شنوندگان او نمی‌سازد زیرا اغلب تکرار بدون آگاهی عین مطالب خوانده شده است در صورتی که جواب دادن پرسشهایی از قبیل آنچه بطور نمونه در کتاب آمده است هم طفل را به تفکر وامی‌دارد و هم او را مجبور می‌کند عقاید خود را درست بیان کند. آموزگاران باید همواره توجه داشته باشند که شاگردان جواب پرسشها را حتی‌المقدور به صورت جمله‌های کامل بدهند نه در يك کلمه به صورت بلی یانه و یا به صورت جمله‌های کوتاه و ناقص.

دستور زبان:

شاگردان کلاس دوم آموختن قواعد دستوری را بطور غیرمستقیم از کلاس اول شروع کرده‌اند و بتجربه دریافته‌اند که کلمه و حرف و صدا و جمله چیست. می‌دانند فعل چه تأثیری در ساختمان جمله دارد. در کلاس دوم نیز علاوه بر تمرین در همین مطالب بطور غیر مستقیم به مفهوم کلمات متشابه و متضاد و هم خانواده و تأثیر پیشوندها و پسوندها در ساختمان کلمه پی می‌برند. با انجام دادن تمرینهای کتبی مختلف می‌آموزند که چگونه جمله‌ای را کامل کنند و بطور غیر مستقیم به فرق جمله‌های کامل و ناقص پی برند.

مطالب مربوط به دستور زبان در این کتاب تحت عنوان «به این نکته توجه کنید» آورده شده است. بدیهی است که آموزگاران نیز از گفتن قواعد دستوری بطور مستقیم پرهیز خواهند کرد، زیرا طفل در این سنین قدرت فهم آنها را ندارد. تجربیات مختلف ثابت کرده

است که هرگاه از راه تجربه طفل به کشف قانونی برسد کمتر ممکن است آن را فراموش کند. اینگونه تمرینها دانش آموز را برای درك قواعدی که بعداً خواهد آموخت نیز آماده می سازد. مطالب دستوری که در کتاب دوم آمده مطابق جدول زیر است:

شماره	موضوع مطالب دستوری	شماره درس
۱	سنجش تعداد کلمات در جمله	۱
۲	سنجش تعداد بخش در کلمه	۱
۳	سنجش تعداد صدا در کلمه	۲
۴	سنجش تعداد حرف در کلمه	۳
۵	تشدید	۵
۶	کلمات هم خانواده	۹، ۱۴، ۲۳، ۲۵
۷	کلمات مرکب	۱۰
۸	کلمات متضاد	۱۵، ۱۹
۹	مفرد و جمع	۱۶
۱۰	علامت تصغیر «ک»	۲۰
۱۱	پساوند «دان»	۲۲
۱۲	صفت نسبی: قهرانی، تبریزی، مسی	۲۴
۱۳	پیشاوند هم: همدرس، هموطن	۲۹
۱۴	پساوند بان: جنگلبان	۳۰
۱۵	کلمات متشابه	۳۱-
۱۶	کلمات مترادف (هم معنی)	۳۶، ۳۷، ۴۰
۱۷	پیشاوند بی و با: بیسواد و باسواد	۴۱

تکلیف شب و تصحیح آن:

برای هر يك از درسهای این کتاب دو تکلیف شب پیش بینی شده است. این تکالیف شب به عنوان نمونه آورده شده است و آموزگاران می توانند بنا بر احتیاج کلاس خود، مقدار آن را کم و زیاد کنند و حتی در صورت لزوم نوع آن را نیز تغییر دهند. اصولی که در مورد تکالیف شب باید به آن توجه کرد از این قرار است:

- ۱- مقدار تکلیف شب نباید باعث کسالت و خستگی طفل شود.
 - ۲- هدف از تکلیف شب باید معین باشد و فقط به عنوان سنت از آن استفاده نشود.
 - ۳- تکلیف شب باید جالب و محرك قوای ذهنی طفل باشد.
 - ۴- تکلیف شب باید حتماً به وسیله آموزگار دیده شود تا هم شاگردان به انجام دادن وظایف محوله عادت کنند و هم با تصحیح آن اشکالات آنها برطرف گردد.
- تکالیف شب در این کتاب باتوجه به اصول فوق و هدفهای آموزشی خواندن و نوشتن و در نظر گرفتن احتیاجات و قوای جسمانی و روانی کودکان تهیه شده است. اگر آموزگاران محترم می بینند که کمتر از رونویسی معمول در کلاسها استفاده شده است دلیلش این است که تجربه ثابت کرده است که رونویسی بخصوص وقتی که تعداد آن زیاد باشد نه فقط به خوب و درست نویسی کمک نمی کند بلکه باعث بدآموزیهایی از قبیل سرسری و بدون دقت کار کردن نیز می شود. اگر قرار بود نوشتن «مشق» شاگردان را خوش خط و باسواد کند می بایستی مسئله بد خطی شاگردان و ضعف در دیکته حل شده باشد. در بعضی جاها به علت وضع محیط و اصرار والدین، آموزگاران ناچار می شوند به شاگردان رونویسی بدهند، در این صورت تعداد آن بهیچ وجه نباید از يك بار بیشتر باشد و حتی المقدور باید همراه با يك کار دیگر نیز باشد. مثلاً آموزگار می گوید: از روی این درس يك بار بنویسید و زیر کلمه هایی را که تشدید دارد خط بکشید. تعیین این تکلیف باید باتوجه به غلطهای املايي شاگردان باشد. یعنی اگر بچه ها دندانه های «س» و «ش» را خوب نمی شناسند باید زیر کلمه هایی که «س» و «ش» دارد خط بکشند.
- در اول وقت هر روز آموزگار باید از شاگردان بخواهد که تکالیف خود را روی میز بگذارند و با گشتن در کلاس زیر کلیه تکالیف را امضا کند (بهیچ وجه روی تکالیف را نباید خط کشید) این کار باید حتماً اجرا شود زیرا شاگردان باید بدانند که معلم وقتی دستوری می دهد انتظار دارد که اجرا شود. برای تصحیح تکالیف شب، در صورتی که تعداد شاگردان کلاس زیاد باشد آموزگار ناچار است تدبیری بیندیشد. بهترین راه این است که جواب يك يك مواد تکلیف شب با همکاری شاگردان روی تخته سیاه نوشته شود و شاگردان خود، تکالیف خود را تصحیح کنند ولی برای رسیدگی به تکالیف شاگردان ضعیف این کار کافی نیست. از این رو خیلی بهتر است که هر روز آموزگار چند تکلیف شب از شاگردان ضعیف و مقدار کمتری از متوسطها و یکی دو تکلیف شب هم از شاگردان خوب تصحیح کند. تصحیح مثلاً ۱۰ تکلیف شب هنگامی که اطفال به نوشتن جمله یا حل کردن مسئله مشغول هستند کاملاً ممکن است و وقت زیادی نمی گیرد. اگر انتخاب این تکلیف از روی نقشه و منظم باشد اقلاً ماهی يك بار تکلیف هر شاگرد

تصحیح می‌شود. بدیهی است که به تکالیف باید نمره داد و نوشتن تذکرات لازم کاملاً ضروری است. تکالیفی که برای ایام تعطیل بخصوص نوروز معین می‌شود نباید لطف تعطیلات را از بین ببرد، بلکه آموزگار از این موقعیتها باید در تربیت ذوق اطفال برای مطالعه و جمع‌آوری مجموعه‌ها و غیره استفاده کند. آموزگار باید هنگام طرح‌ریزی فعالیتهای روزانه خود میزان تکالیف مختلف را چنان بسنجد که انجام دادن مجموع آنها از حدود توانایی طفل خارج نباشد. آموزگار باید مطالب هریک از تکالیف شب را در کلاس به بحث بگذارد تا شاگردان برای انجام‌دادن آنها در خانه به اشکال برنخورند.

علامات نقطه‌گذاری:

چنانکه آموزگاران محترم مشاهده می‌کنند در این کتاب به منظور تسهیل عمل خواندن از علامات نقطه‌گذاری استفاده شده است. شاگردان با علامت (.) و (،) و (؛) و (۱) از کلاس اول آشنا هستند. در این کتاب می‌آموزند که هرگاه در متن به علامت مکث (،) می‌رسند کمی مکث کنند. علامت (:) برای شرح مطالب بکار رفته است و علامت گیومه « » هنگام نقل قول مورد استفاده قرار می‌گیرد.

خط:

باتوجه به اینکه بطور کلی کتاب وسیله اصلی آموزش خواندن است و خط چایی (نسخ) برای این منظور بمراقب مناسب‌تر است و همچنین باتوجه به این مطلب که کلیه خواندنیها در جامعه امروز به خط نسخ چاپ می‌شود، از نوشتن کتاب به خط نستعلیق یا تحریری خودداری شده است. به این ترتیب اطفال تا پایان ماه آبان یعنی تا درس «کتاب» فقط خط نسخ در کتاب خود می‌بینند و خود نیز با همان خطی که در کلاس اول آموخته‌اند می‌نویسند، ولی از آنجا که زبان فارسی مثل اکثر زبانهای جهان خطی هم مخصوص نوشتن دارد که هم زیبا تر و هم سریع‌تر است و باید بتدریج دانش‌آموزان آن را فرا گیرند، از درس «کتاب» به بعد کلیه اشعار به خط نستعلیق نوشته شده و در تمرینها کلیه کلمه‌هایی که باید رونویس شود یا در جمله بکار رود با خط تحریری نزدیک به نستعلیق نوشته شده است. آموزگار وقتی که به درس «کتاب» می‌رسد در صورتی که آمادگی نوشتن به خط تحریری را در شاگردان می‌بیند توجه آنها را به فرق بین دو خط جلب می‌کند و از آنها می‌خواهد که از این پس سعی کنند به این خط بنویسند. شرایط موفقیت در این کار از این قرار است:

- ۱- شاگردان باید حروف و قواعد نوشتن آنها را بخوبی بدانند.
- ۲- آموزگار از همان تاریخ همیشه به خط تحریری ساده بنویسد.
- ۳- طریقه نوشتن کلماتی چون «تخت» و «فهم» و جز آنها به صورت تحریری دائماً تذکر داده شود.
- ۴- نوشتن به خط نسخ موجب نشود که از نمره شاگرد در دیکته و غیره کم شود ولی باید مرقباً تذکر داد که به خط تحریری بنویسد.
- اگر آموزگاران در کار خود حوصله و پشتکار بخرج دهند، بدون هیچ زحمت مخصوصی بتدریج خط دانش‌آموزان به خط تحریری تبدیل خواهد شد.

وسایل کار شاگردان در کلاس دوم:

شاگردان کلاس دوم برای درس فارسی خود، فقط به يك کتابچه روز و يك کتابچه شب و پس از ماه آبان به يك دفتر تمرین خط احتیاج دارند. دفتر روز مخصوص یادداشتها و فعالیتهاي است که در کلاس انجام می‌شود. کلیه تکالیف شب هم در دفتر شب نوشته می‌شود. شاگردان کلاس دوم باید با مداد بنویسند و بیاموزند که چگونه از خط کشهای کوچک و سبک برای خط کشی دفاتر خود استفاده کنند.

روش تدریس درسهای کتاب

درس اول:

به کلاس دوم خوش آمدید (ص ۱)

هدف: ۱- خواندن يك متن ساده.

۲- جلب توجه شاگردان به لوازم کار در کلاس دوم و چگونگی مواظبت از آنها.

مقدمه: قبل از شروع درس آموزگار باید به شاگردان خوش آمد بگوید و آنها را به روش کار در کلاس دوم آشنا سازد. معمولاً اگر يك يك شاگردان خود را معرفی کنند (به شرطی که تعداد زیاد نباشد) کلاس زودتر گرم می شود.

تدریس: آموزگار شخصاً يك بار بطور طبیعی وبا توجه به علامات نقطه گذاری از روی درس می خواند و از شاگردان می خواهد که با مداد حرکات کلمات مشکل را بگذارند.

سپس کلمه های مشکل درس را همراه معانی آنها روی تخته می نویسد و آنگاه از شاگردان می پرسد که آیا از لحاظ مفهوم اشکالی دارند یا نه، پس از برطرف کردن اشکالات، از دانش آموزان می خواهد که داوطلبانه بندهای مختلف درس را بخوانند. به این ترتیب چندین نفر از روی درس می خوانند بدون اینکه درس بطور خسته کننده ای تکرار شود (اگر ۶ نفر بخوانند درس فقط ۲ بار خوانده شده است) سپس از هريك از دانش آموزان پرسشهای مربوط به قسمتی که خوانده اند پرسیده می شود.

وقتی که چند دقیقه به آخر زنگ ماند، آموزگار درباره تکلیف شب اول و چگونگی اجرای آن توضیحاتی می دهد بدون اینکه جواب درست را به شاگردان بگوید. باید توجه دانش آموزان را به پاکیزه و مرتب نوشتن تکالیف شب جلب کرد.

جواب پرسشها:

۱- از شاگردان کلاس دوم صحبت شده است.

- ۲- وقتی که همه شاگردان به کلاس آمدند و نشستند.
- ۳- کتاب فارسی، تعلیمات دینی، علوم و حساب.
- ۴- نام کتابهایی که علاوه بر کتابهای درسی می‌توانیم بخوانیم.

تذکر درباره تکالیف شب:

آموزگارانی که بخش کردن و شمردن صداها و حروف را درست نمی‌دانند باید حتماً از کتاب روش تدریس کلاس اول استفاده کنند.

در روزهای دوم هر درس آموزگار بتدریجی که در مقدمه ذکر شد از شاگردان درس می‌پرسد و از آنها می‌خواهد که با کلمات تازه جمله‌های ساده بسازند. گاه می‌توان از شاگردان خواست که جواب خود را روی تخته بنویسند. این خود تمرینی برای آموزش املا خواهد بود. همین کار را نیز می‌شود در مورد سؤال و جوابها انجام داد. آموزگار باید توجه داشته باشد که یک درس بیش از دو یا حداکثر سه بار در کلاس خوانده نشود زیرا تکرار زیاد بدون شك از دقت دانش‌آموزان می‌کاهد.

درس دوم:

اولین روز دبستان (ص ۵)

- هدف: ۱- خواندن يك متن ساده.
- ۲- جلب توجه اطفال به محیط زندگی خود.

تدریس: آموزگار قبل از شروع به تدریس می‌تواند از چند نفر از شاگردان بخواهد که درباره اولین روز خود در دبستان صحبت کنند، یا آنچه را هنگام آمدن به دبستان در خیابان می‌بینند تعریف کنند. سپس بگوید: «بچه‌ها درس امروز ما هم درباره اولین روزی است که ایرج به دبستان می‌رود.» آنگاه بتدریجی که قبلاً در درس پیش اشاره شد درس جدید را به دانش‌آموزان بیاموزد.

جواب پرسشها:

- ۱- بایز.

- ۲- رفت و آمد ماشینها و مردم.
- ۳- برای اینکه هم شهر و هم دبستان برایش تازگی داشت و او را مبہوت کرده بود.
- ۴- برد تا صف کلاس دوم را به او نشان دهد و با همکلاسهای تازه‌اش آشنا کند.

تذکر دربارهٔ تکلیف شب اول:

آموزگار باید توجه داشته باشد که لازم نیست تعداد حروف يك کلمه مساوی با تعداد صداها باشد. چنانکه در کلمهٔ «روشن» ۵ صدا و ۴ حرف موجود است.

تذکر دربارهٔ تکلیف شب دوم:

هنگام بررسی این تکلیف شب باید توجه مخصوص به املاي کلمات نوشته شده داشت زیرا هدف اصلی این تکلیف آموختن املاي این کلمات است.

درس سوم:

دوستان جدید (ص ۸)

- هدف: ۱- خواندن يك متن ساده و کوتاه.
- ۲- جلب توجه شاگردان به اهمیت همکاری و رعایت دوستی.

تدریس: برای آماده کردن دانش‌آموزان برای درس جدید می‌توان از آنها پرسید: اگر شما ببینید بچه‌ای در زنگ تفریح، کنار حیاط ایستاده است و بازی نمی‌کند چه می‌کنید؟ جوابهای مختلف را می‌شود روی تخته نوشت و دربارهٔ آنها بحث کرد و جوابهای مطلوب را از لحاظ رفتار مطلوب اجتماعی مشخص کرد. سپس می‌شود گفت: بچه‌ها، ایرج درس پیش یادتان هست؟ این درس هم مربوط به اوست. آنگاه از روی درس شمرده و واضح خواند.

در این درس باید کاملاً به علامات نقطه‌گذاری توجه کرد و دانش‌آموزان را نیز متوجه نقش این علامات نمود.

جواب پرسشها:

- ۱- تنها کنار حیاط ایستاد و مشغول تماشا شد.
- ۲- چون کسی را نمی‌شناخت.
- ۳- برای اینکه هم شاگرد خوبی بود و هم دوستان بسیاری داشت.
- ۴- «بیاید، ما یک دوست تازه پیدا کرده‌ایم، باید بازی خودمان را به او یاد بدهیم.»

تذکر درباره تکلیف شب دوم:

این کلمات بترقیبی که در متن درس آمده عبارتند از:
دوستان، مدرسه، عده، صحبت، ایستاده بود، کسی، معلوم، کلاس، درس، بسیار، می‌خواست، دوست، ایستاده‌ای، نیستم، صدا.

درس چهارم:

نخستین جشن دبستان (ص ۱۱)

هدف: ۱- خواندن یک متن.

۲- آشنا شدن با جشن مهرگان.

تذکر: درس چهارم و پنجم در واقع به دنبال هم می‌آیند. اگر آموزگار مرتب پیش رفته باشد در حدود ۱۰ - ۱۴ مهر به درس چهارم و به فاصله دوسه روز به درس پنجم می‌رسد. در این موقع در کلیه دبستانها جشن مهرگان بنحوی برگزار می‌شود. آموزگار کلاس دوم نیز باید بکوشد تا شاگردانش به نحو ساده‌ای با این جشن باستانی آشنا شوند.

تاریخچه مختصر جشن مهرگان: ایرانیان قدیم دو جشن بزرگ داشتند یکی نوروز که در اول بهار برگزار می‌گردید و دیگری جشن مهرگان که در اول پاییز بود. این جشن از زمانهای بسیار قدیم جنبه ملی داشته است، زیرا پارسیان قدیم معتقد بودند که در مهر روز از مهرماه (۱) برگزار با این املا یعنی با زاء معمول است ولی در کتابهای لغت دیده نشده. در کتب لغت با ذال به شکل «برگذار» است.

(شانزدهم مهر) فریدون ضحاک را شکست داد و در کوه دماوند حبس کرد. بعدها این جشن به عنوان جشن برداشت محصول نیز برگزار می‌شده است و در واقع جشن دهقانان بوده است. امروزه در ایران جشن مهرگان علاوه بر مفهوم باستانی خویش اهمیت فرهنگی نیز پیدا کرده است و در مدارس به عنوان جشن شروع سال تحصیلی شناخته می‌شود. در این روز در تهران مراسم باشکوهی برپا می‌شود.

فعالیت‌های مربوط به جشن مهرگان:

- ۱- نقاشی مناظر مختلف از پاییز و جشن مهرگان بطور آزاد.
- ۲- حفظ کردن یکی دوبیت شعر ساده درباره مهرگان.
- ۳- خواندن سرود مهرگان.
- ۴- درس‌ورقی که در محل آداب و رسوم مخصوص جشن مهرگان وجود دارد می‌توان آنها را با شکوه خاصی در دبستان اجرا کرد.

تدریس: تدریس خواندن این درس با درسهای قبلی فرقی ندارد جز اینکه آموزگار از همین موقعیت باید استفاده کند و برنامه‌ای برای روز شانزده مهر با همکاری شاگردانش ترتیب بدهد. بدیهی است که قبل از شروع به تدریس باید توجه آنها را به اهمیت این جشن از لحاظ ملی و اجتماعی جلب کرد.

جواب پرسشها:

- ۱- در مقابل پرچم ایران.
- ۲- در روز شانزدهم مهرماه.
- ۳- نوروز، چهارشنبه سوری، جشن درختکاری، جشن سده. . .

جواب سؤالیهای تکلیف شب دوم:

- ۱- پرچم ایران سه رنگ است: سبز و سفید و سرخ.
- ۲- شاگردان از خواندن دعا و سرود لذت می‌برند.
- ۳- درباره جشن مهرگان.
- ۴- نوروز، چهارشنبه سوری.

جشن مهرگان در کلاس دوم (ص ۱۴)

هدف: ۱- خواندن متن ساده.

۲- تلقین حس همکاری.

تدریس: آموزگار ابتدا مطالب درس قبل را از کلاس می‌پرسد و مطالب اصلی را روی تخته می‌نویسد و آنها را به درس جدید مربوط می‌سازد. پس از تدریس طبق روش معمول جزئیات کار کلاس دوم (موضوع درس) را از شاگردان می‌پرسد و توجه آنها را به این مطلب که جشن مهرگان در این کلاس به کوشش همه شاگردان برگزار گردیده است جلب می‌کند. در صورتی که شاگردان فعالیت خاصی برای روز مهرگان داشته باشند از یکی از شاگردان باید خواسته شود که گزارش آن فعالیت را مانند منوچهر به کلاس بدهد.

جواب پرسشها:

۱- زیرا در آن روز نتیجه فعالیت‌هایشان را به مناسبت روز مهرگان به نمایش گذاشته بودند.

۲- شاگردان به احترام میهمانان خود از جای برخاستند. زیرا این يك سنت ایرانی است که همیشه کوچکتر در مقابل بزرگتر و صاحبخانه در مقابل میهمان از در رسیده برمی‌خیزد.

۳- عده‌ای مطالب را نوشته بودند. عده‌ای عکس آورده بودند. چند نفر هم نقاشی کرده بودند.

۴- در قدیم جشن کشاورزان بود ولی امروز جشن فرهنگیان هم هست.

تذکر درباره تکلیف شب دوم:

۱- اگر شاگردان در گذاشتن تشدید و مفهوم آن اشکال دارند آموزگار باید کلمه‌های تشدید را در کلاس بخش کند تا شاگردان به علت گذاشتن تشدید پی ببرند.

تشدید را روی حرفی می‌گذاریم که دوبار خوانده می‌شود و این در صورتی است که حرف اول ساکن و حرف دوم حرکت داشته باشد مانند: «اول» که در اصل «اوَّ ول» بوده است. روی حرفی که دوبار خوانده می‌شود ولی اولی متحرک و دومی ساکن است تشدید نمی‌گذاریم

بلکه دوبار می‌نویسیم مانند: قُلِّلْ، مَلِّلْ.

حرفی که تشدید داشته باشد مشدد نامیده می‌شود. در حروف مشدد، حرفی که تشدید می‌گیرد یک بار در آخر يك بخش و يك بار در اول بخش دیگر تلفظ می‌شود مانند: نقاشی = نق + قا + شی، لذت = لذ + ذت، بچه = بیج + چه، عده = عد + ده، تهیه = ت + هی + یه. ۲- گرچه از شاگردان کلاس دوم آن هم در اوایل سال تحصیلی نباید انتظار داشت که جمله‌های پیچیده بسازند ولی می‌توان آنها را به ساختن جمله‌های جالب تشویق کرد. بهتر است هنگام تصحیح، از هر يك از جمله‌هایی که شاگردان، با هر يك از کلمه‌ها و عبارت‌ها ساخته‌اند چند نمونه در کلاس خوانده شود.

خود را بیازمایید (۱)

حرف	صدا	بخش	کلمه	جواب الف)
۳	۴	۲	اول	
۶	۶	۲	خوشحال	
۴	۵	۲	کلاس	
۳	۵	۲	لذت	
۵	۶	۲	معلوم	
۴	۵	۲	کنیف	
۵	۶	۳	نقاشی	

جواب ب) ۱- جواب آزاد.

۲- جشن مهرگان.

۳- دانش‌آموزان باختصار گزارش فعالیت‌های خود را باید بنویسند.

تذکره: اگر در املای جواب-سؤالات یا جمله‌های ساخته شده غلط زیاد بود به آن جواب یا جمله فقط نیم نمره داده می‌شود.

چهارم آبان میلاد شاهنشاه آریامهر و روز تاجگذاری

(ص ۱۹)

هدف: ۱- بزرگداشت روز چهارم آبان.

۲- آشنایی مختصری با زندگی شاهنشاه آریامهر و شهبانو فرح و خدمات ایشان.

تدریس: برای آماده کردن دانش آموزان برای درس جدید، آموزگار می تواند بگوید که روز تولد هر کس برای افراد خانواده او روز خوبی است و به همین دلیل اغلب، هر سال این روز را بترقیبی جشن می گیرند. روز چهارم آبان هم روز تولد شاهنشاه آریامهر است و به همین دلیل است که ایرانیان مانند اعضای یک خانواده روز تولد شاهنشاه را جشن می گیرند. بخصوص روز چهارم آبان برای ما ایرانیان بسیار گرامی است، زیرا در چنین روزی شاهنشاه آریامهر و علیاحضرت شهبانوفرخ پهلوی تاجگذاری کرده اند. پادشاهان قدیم ایران که به پادشاهی می رسیدند با مراسم خاصی تاج بر سر می گذاشتند و خود را شاه می خواندند. شاهنشاه آریامهر وقتی که به پادشاهی رسیدند تمام فکرشان متوجه آسایش مردم ایران و آبادی کشور بود و آرزو داشتند که کشور را در راه قرقی و پیشرفت بیندازند به همین جهت تاجگذاری را به وقتی موکول کردند که به آرزویشان رسیده باشند.

همچنین آموزگار تذکر می دهد که شهبانوی ایران که همیشه در فکر کودکان ایرانی هستند و مؤسسه هایی برای تهیه کتاب برای کودکان و کتابخانه هایی مخصوص کودکان به دستور ایشان ایجاد شده نیز در روز چهارم آبان تاجگذاری کرده اند و این نخستین مرتبه در تاریخ ایران است که شهبانویی تاجگذاری می کند. در صورت امکان و بودن وقت کافی آموزگار می تواند از کتاب مأموریت برای وطن «قسمتی را که مربوط به طفولیت شاهنشاه است» برای دانش آموزان قرائت کند. نشان دادن عکسهایی از رضاشاه کبیر و دوران کودکی شاهنشاه به فهم درس کمک خواهد کرد و به آن لطف بیشتری خواهد بخشید.

جواب پرسشها:

۱- رضاشاه کبیر پدر شاهنشاه آریامهر.

۲- محمد رضا شاه پهلوی.

۳- در این روز بزرگترین جشن ورزشی سال برگزار می شود.

۴- ایجاد سپاه دانش، سپاه بهداشت و سپاه ترویج و آبادانی، تقسیم اراضی.

تذکر: آموزگار باید درباره سپاهیان انقلاب و اهمیت تقسیم اراضی به‌زبانی که درخور فهم دانش‌آموزان باشد توضیح مختصری بدهد.

درس هفتم:

ولیعهد (ص ۲۲)

هدف: ۱- آشنا شدن با مفهوم ولیعهد.

۲- شناختن والاحضرت رضا پهلوی.

۳- جلب توجه دانش‌آموزان به مفهوم روز کودک.

تدریس: آموزگار با تصویر بزرگی از ولیعهد وارد کلاس می‌شود و از شاگردان می‌پرسد این کیست؟ بدون شك اغلب شاگردان جواب صحیح خواهند داد. آنگاه در باره مفهوم ولیعهد، توضیحاتی در این حدود داده می‌شود: مطابق قانون اساسی ایران به‌پسر بزرگ پادشاه که بعدها جانشین پدر می‌شود ولیعهد می‌گویند. در يك دانش‌آموز شماره ۱۳ دوره سوم مطالب و عکسهای بسیار جالبی در باره ولیعهد هست، می‌توان به شاگردان نشان داد و آنها را تشویق کرد که مطالعه کنند.

در باره روز نهم آبان که در ایران به نام روز کودک خوانده می‌شود باید توضیح داده شود که همه مردم جهان بچه‌ها را بسیار دوست دارند و در هر کشوری يك روز مخصوص کودکان وجود دارد. در این روز رادیوها و تلویزیونها برنامه‌های مخصوص اجرا می‌کنند. در سینماها فیلم برای بچه‌ها نمایش می‌دهند. برای پرورشگاهها لباس و کتاب و اسباب بازی می‌برند. در ایران روز کودک مصادف با روز تولد ولیعهد است.

جواب پرسشها:

۱- ولیعهد.

۲- روز نهم آبان ۱۳۳۹.

۳- رضا پهلوی.

۴- (باید سال تولد ولیعهد از تاریخ روز کم شود)

۵- روز کودک.

تذکر در پاره تکلیف شب اول:

بسیار مناسب خواهد بود اگر آموزگار با این کلمه‌ها، جمله‌هایی بسازد و از شاگردان بخواهد که روی تخته بنویسند. این کار به یادگرفتن املا و معنای این کلمات کمک خواهد کرد.

جواب سؤالهای تکلیف شب دوم:

۱- به پسر بزرگ شاه که جانشین پدر خواهد شد ولیعهد می‌گویند.

۲- روز کودک روز نهم آبان، مصادف با روز تولد ولیعهد است.

۳- جشن ورزشی.

درس هشتم:

میهن خویش را کنیم آباد (ص ۲۶)

هدف: ۱- خواندن شعر.

۲- آشنا شدن با مفهوم میهن و فایده اتحاد و دوستی.

تعلیم: بهتر است آموزگار از پیش نقشه ایران و چند تصویر از مردم مختلف ایران در لباسهای محلی و پرچم ایران را به روی تخته یا دیوار روی کلاس نصب کند. می‌تواند از شاگردان بپرسد که ایران کجاست و از کلمه میهن چه می‌فهمند. تعریفهای مختلف شاگردان روی تخته نوشته شود و سپس از کلیه آنها نتیجه گرفته شود که میهن به سرزمینی گفته می‌شود که ما در آن دنیا آمدمایم و در آنجا بزرگ می‌شویم و زندگی می‌کنیم. در واقع میهن هر ملتی خانه آن ملت است. ایران هم میهن ما ایرانیان است. سپس آموزگار از روی شعر يك بار سلس و باحالت می‌خواند بطوری که شاگردان بدون اینکه معنی يك يك کلمات را فهمیده باشند فقط از گوش دادن به شعر لذت ببرند و بدون اینکه تعریفی از شعر بدانند فرق آن را با نثر احساس کنند. سپس

يك يك ابيات بايد دقيقاً معنى شود و بخصوص در باره مفهوم اتحاد و فوايد آن بحث شود.

جواب پرسشها:

۱- ايران.

۲- براى اينكه هر كس خانه خود را دوست دارد.

۳- اگر با هم متحد باشيم مى توانيم بهتر زندگى كنيم.

۴- اگر ما به درد كسى برسيم روزى او هم به درد ما خواهد رسيد.

تذکر در باره تکلیف شب اول:

در پاسخ سؤال سوم در جاهایی که به‌زبانی غیر از زبان فارسی سخن می‌گویند ممکن است شاگردان زبان محلی را نام ببرند. آموزگار باید توضیح دهد که زبان ملی‌مازبان فارسی است و زبان ملی زبانی است که بیشتر مردم بدان زبان حرف می‌زنند و تمام کتابها و روزنامه‌ها به‌زبان ملی است. ما باید زبان ملی خود را خوب یاد بگیریم.

جواب سؤالهای تکلیف شب اول:

۱- ايران نام کشور ماست.

۲- پایتخت کشور ما تهران است.

۳- زبان ما فارسی است.

۴- سبز و سفید و سرخ رنگهای پرچم ماست.

۵- شیر و خورشید نشان پرچم ماست.

تذکر در باره تکلیف شب دوم:

حفظ کردن شعر هم بر مجموعه لغات اطفال می‌افزاید و هم ذوق ادبی را در آنها پرورش می‌دهد به‌شرطی که این کار همراه با سختگیری بسیار و تنبیه نباشد. باید توجه داشت که بعضیها نمی‌توانند شعر را خوب حفظ کنند و آن را زیبا بخوانند، به‌این عده نباید خیلی سخت گرفت و آنها را موردتوبیخ قرار داد.

چراغ سبز (ص ۳۰)

هدف: ۱- آموختن خواندن و نوشتن کلماتی که به ی ختم می‌شوند و آ تلفظ می‌شوند و تنوین.

۲- جلب توجه اطفال به مقررات راهنمایی.

۳- آشنا شدن با مفهوم کلمات هم‌خانواده.

تدریس: کلمه‌های مختوم به ی و تنوین: معلم ابتدا روی تخته این کلمات را می‌نویسد: اعلیحضرت، مرتضی، کبری، صغری، حتی، موسی، عیسی، سپس از بچه‌ها می‌خواهد که این کلمات را بخوانند. اغلب شاگردان آنها را به‌صورتی که هستند یعنی با تلفظ «ی» در آخر خواهند خواند. در اینجا آموزگار تذکر می‌دهد که بعضی کلمات هستند که گرچه در آخر آنها «ی» هست ولی ما آنها را چنان می‌خوانیم مثل اینکه در آخرشان «آ» باشد. این کلمات را باید خوب یاد بگیریم که هر وقت به آنها برخوردیم درست بخوانیم و هرگاه خواستیم بنویسیم درست بنویسیم. تنوین نون ساکنی است که در آخر کلمات تلفظ می‌شود ولی نوشته نمی‌شود و به‌جای آن بر روی حرف آخر کلمه دو پیش یا دو زیر یا دو زیر می‌گذارند، مانند اتفاقاً که تلفظ می‌شود: اِتِّفَاقً. کلمه‌ای را که تنوین دارد مُنَوَّن می‌گویند. تنوین مخصوص کلمات عربی است، پس اگر کلمه‌های فارسی را با تنوین، ذکر کنند مانند زبانا، جانا، ناچاراً درست نیست.

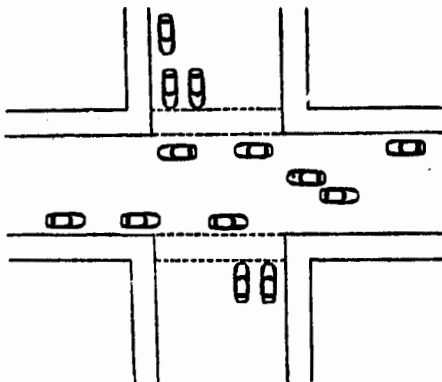
آموزگار کلمات مُنَوَّن را که در این درس آمده است در روی تخته سیاه می‌نویسد و توجه شاگردان را به این کلمات جلب می‌کند و از این پس نیز هرگاه به این نوع کلمات برخورد کند توجه شاگردان را به تلفظ و نوشتن آنها جلب می‌کند.

مقررات عبور و مرور از خیابان:

بهر است این مطلب را با کشیدن

نقشه‌ای بر روی تخته سیاه و بکار بردن کج

رنگی به شاگردان فهماند.

جواب پرسشها:

- ۱- در پیاده‌روها.
- ۲- برای اینکه در آن جاها راننده‌ها مواظب عبور پیاده‌ها هستند.
- ۳- علامت این است که عبور آزاد است.
- ۴- انسان، سالم و با خیال راحت به مقصد می‌رسد.
- ۵- اتومبیلها در سمت راست خیابان حرکت می‌کنند. پس در موقع گذشتن از خیابان اول به سمت چپ نگاه می‌کنیم و در صورت باز بودن راه تا وسط خیابان می‌رویم، سپس به طرف راست نگاه می‌کنیم و به آن طرف خیابان می‌رویم.

تذکر در باره «به این نکته توجه کنید»:

چنانکه در فصل اول هم گفته شد این قسمت مربوط به دستور زبان فارسی است که بطور غیرمستقیم به شاگردان آموخته می‌شود. در این درس شاگردان با مفهوم «کلمات هم‌خانواده» آشنا می‌شوند. به این ترتیب که در روز دوم درس پس از اینکه آموزگار یقین کرد که شاگردان در خواندن درس اشکالی ندارند گروه اول کلمات هم‌خانواده را روی تخته می‌نویسد و شاگردان می‌خواهد که بگویند کلمه‌های عابر، عبور، چه شباهتی به هم دارند. باید در نتیجه بحث شاگردان به این نتیجه برسند که کلمات هم‌خانواده هم از لحاظ شکل و هم از لحاظ معنی به هم مربوط هستند ولی عین همدیگر نیستند درست مثل افراد يك خانواده که باهم نسبت دارند و به هم شبیه هستند ولی هریک بتنهایی برای خود فردی است. آموزگار باید توجه داشته باشد که کلمه‌های هم‌خانواده که در اینجا مطرح است با کلمات مشتق که در زبان عربی و در دستور زبان فارسی در کلاسهای بالاتر مطرح است اندکی فرق دارد. در صرف عربی و در دستور فارسی کلمه‌ای را مشتق گویند که از مصدر گرفته شده باشد مانند معلم که از علم گرفته شده (در عربی) و کردار که از کردن گرفته شده (در فارسی).

درس دهم:

تصمیم‌گیری (ص ۳۴)

هدف: ۱- شروع به صامت‌خوانی.

۲- تمرین در خواندن و نوشتن کلمه‌های مختوم به ی که آ تلفظ می‌شوند و تنوین.

۳- آشنا شدن به مفهوم کلمه مرکب.

۴- جلب توجه شاگردان به اهمیت نظم و ترتیب.

تدریس صامت خوانی: معمولاً آموزگار باید در نیمه دوم آبان به این درس رسیده باشد و شاگردان باید به اندازه کافی در خواندن پیشرفت کرده باشند. به منظور ایجاد استقلال در خواندن باید بتدریج صامت خواندن را به آنها آموخت. ابتدا این کار بکندی و با نظارت دقیق آموزگار پیش می‌رود ولی در اثر تمرین مرتب، پس از مدتی شاگردان خواهند توانست بدون کمک آموزگار درس جدید را با آسانی بخوانند.

برای شروع، آموزگار ابتدا چند دقیقه وقت می‌دهد تا شاگردان بند اول درس را بخوانند بدون اینکه صدایی شنیده شود یعنی به قول معروف «در دل بخوانند» و زیر کلماتی را که نمی‌توانند تلفظ کنند خط بکشند و پس از گذشتن اندکی زمان که در این مورد نباید بیش از ۵ دقیقه باشد از شاگردان می‌خواهد که اشکالات خودشان را که در خواندن و تلفظ کلمات دارند بپرسند و با گذاشتن حرکات لازم آنها را برطرف کنند.

آنگاه یکی از شاگردان کلاسی همان بند را می‌خواند. در صورت لزوم کلمات مشکل توضیح داده می‌شود. به این ترتیب تا آخر درس خوانده می‌شود. در آخر بهترین شاگرد کلاس، درس را از اول تا آخر می‌خواند. آموزگار دقت کند در قرائت به علامات نقطه‌گذاری توجه شود. هنگام پس گرفتن درس، آموزگار می‌تواند از دوفر بخواند که قسمت گفتگوی کبری و مادرش را به صورت نمایشنامه کوچکی بخوانند.

جواب پرسشها:

۱- به دنبال کتاب داستان.

۲- کتاب نیست. حتماً کسی آن را برداشته است.

۳- درباغ زیر درخت.

۴- (این جواب آزاد است ولی باید به این نتیجه برسند که کبری تصمیم گرفت از این پس کتابها و لوازم خود را مرتب نگه دارد.)

کلمات مرکب: همانطور که قبلاً اشاره شد این قسمت مربوط به روز دوم درس است. آموزگار

کلمات مرکب را که در کتاب آمده روی تخته می‌نویسد و از شاگردان می‌خواهد که بگویند هر يك از چه قسمت‌هایی تشکیل شده است. در مورد «پایتخت» توضیح می‌دهد که چون در زمانهای قدیم پادشاه بر روی تخت می‌نشسته است شهری را که تخت‌شاهی در آن بوده «پایتخت» می‌گفتند.

جواب سؤالهای تکلیف شب دوم:

- ۱- باید برای وسایل کار جای معینی وجود داشته باشد؛ پس از استفاده از آنها باید هر يك را سر جای خود گذاشت.
- ۲- کبری تصمیم گرفت که دختر مربی باشد و لوازم کارش را در جای معینی همیشه‌نگه‌دارد.

درس یازدهم:

کتاب (ص ۳۹)

هدف: ۱- جلب توجه دانش‌آموزان به خط تحریری و نستعلیق.

۲- جلب توجه دانش‌آموزان به کتاب و اهمیت و فایده مطالعه.

۳- خواندن شعر و آشنا شدن با يك شاعر معاصر.

۴- شرکت در هفته کتاب.

تذکره: هر سال در پایان آبان‌ماه هفته کتاب در سراسر کشور برگزار می‌شود. بسیار بجا خواهد بود که شاگردان کلاس دوم نیز به سهم خود در این مراسم شرکت کنند. فعالیتهایی که می‌شود در این زمینه انجام داد عبارت است از:

- ۱- بردن شاگردان به تماشای نمایشگاه کتاب شهر یا دیستان.
- ۲- تشکیل کتابخانه در کلاس به وسیله اهدای کتاب (از روی فهرست آخر کتاب فارسی) از طرف دانش‌آموزان. این کتابها دست بدمت می‌تواند بگردد و شاگردان را باید متوجه کرد که به این ترتیب با خرید يك کتاب می‌توانند چندین کتاب بخوانند.
- ۳- نوشتن شعارهای ساده‌ای درباره کتاب به وسیله دانش‌آموزان و نصب آنها در کلاس.

تدریس: قبل از تدریس آموزگار توجه دانش‌آموزان را به فرق خط متن این درس و خط معمول

کتاب جلب می‌کند و می‌گوید: این خط غیر از خط کتاب است، از این به بعد شما هم باید سعی کنید کم‌کم به این خط بنویسید، زیرا هم زیباتر است و هم به این خط قندتر می‌شود نوشت و هم وقتی که دستتان عادت کرد راحت‌تر می‌نویسید.

آموزگار باید توجه داشته باشد که متن درس که به خط نستعلیق است به وسیله خطاط نوشته شده است و هرگز دانش‌آموزان در این سن نخواهند توانست مانند آن بنویسند. بنابراین از این درس به بعد تمرین‌هایی که شاگردان باید از روی آنها بنویسند با خط نستعلیقی نوشته شده که فقط اصول این خط در آن رعایت شده و خطاطی مورد نظر نبوده است. ما این خط را در این کتاب تحریری نامیده‌ایم. پس خط تحریری تمرین‌های کتاب همان خط نستعلیق است که با قلم خودنویس به وسیله خطاط نوشته شده که سرمشق نوشتن شاگردان قرار گیرد. نوشتن و تمرین با این خط، باید با حوصله و دقت بسیار و بدون عجله و شتابزدگی پیش برود تا نتیجه‌بخش باشد. برای توضیح بیشتر به قسمت «خط» در فصل اول این کتاب رجوع کنید.

سپس آموزگار توضیح می‌دهد که چگونه کتاب دوست انسان است و چه کم‌ک‌هایی به ما می‌کند سپس بترتیبی که قبلاً هم گفته شد شعر را تدریس می‌کند. باید توجه داشت که اشعار کتاب برای تدریس یا تمرین صامت‌خوانی مناسب نیستند. در اینجا باید توجه دانش‌آموزان را به نام سراینده شعر جلب کرد و هنگام پرسیدن درس از آنها خواست که همراه با گفتن نام شعر نام گوینده آن را هم بگویند.

جواب پرسشها:

۱- از زبان کتاب.

۲- زیرا به وسیله آن ما چیزهای بسیار می‌آموزیم.

۳- (این جواب آزاد است. باید کلیه جواب‌های درست روی تخته نوشته شود).

بدون شك سرگرمی و لذت بردن از کتاب هم یکی از مهمترین فواید آن است.

توضیح دوباره تکلیف شب اول:

۱- توجه دانش‌آموزان را به نوع خطی که کلمات با آن نوشته شده است باید جلب کرد و از آنها خواست تا سعی کنند مثل نمونه کتاب بنویسند.

۲- در نوشتن معنی شعر به زبان ساده باید دقت شود که دانش‌آموزان کلیه مفاهیم درس را ذکر کنند.

توضیح درباره تکلیف شب دوم:

رونویسی باید به خط تحریری انجام شود.

خود را بیازمایید (۲)

جواب الف) ۱- روز چهارم آبان.

۲- همه جا را چراغان می کنند و در تهران و شهرهای بزرگ ایران جشنهای ورزشی برپا می کنند.

۳- روز نهم آبان، روز تولد ولیمهد.

۴- وقتی که چراغ سبز باشد و اتومبیل نیاید.

۵- اول باید به طرف چپ نگاه کرد.

۶- کتاب.

جواب ب) رجوع شود به درس نهم: چراغ سبز.

درس دوازدهم:

گوکب خانم (ص ۴۲)

هدف: ۱- تمرین صامت خوانی.

۲- جلب توجه دانش آموزان به تمیزنگاه داشتن وسایل غذاخوردن.

۳- جلب توجه دانش آموزان به طریقه تهیه ماست و پنیر و نیمرو.

تدریس: بطریقی که قبلاً گفته شد درس، صامت خوانده می شود و اشکالات دانش آموزان به وسیله آموزگار برطرف می گردد. برای سرگرمی دانش آموزان و عملی ساختن درس در صورت فراهم بودن وسیله می توان در کلاس مقداری ماست و پنیر تهیه کرد: الفه طرز تهیه ماست: مقداری شیر را می جوشانند و به آن مایه ماست می زنند و در ظرف پاکیزه ای در جای گرمی می گذارند تا ببندد، وقتی که بست آن را در جای خنک نگهداری می کنند.

ب- طرز تهیه پنیر: شیر را کمی گرم می‌کنند. مقداری مایه پنیر را در کیسه تمیزی می‌ریزند و برای معطر ساختن برگ بو یا خلال نارنج به آن اضافه می‌کنند و کیسه را می‌بندند و درمقدار کمی آب، آن را حرکت می‌دهند تا رنگ آب شیری شود. سپس این محلول را به شیر می‌افزایند و می‌گذارند تا ببینند. بعد شیر بسته شده را در کیسه‌ای می‌ریزند و کمی نمک می‌زنند و شیء سنگینی روی آن می‌گذارند تا سفت شود، پس از چند ساعت پنیر حاضر است.

ج- طرز تهیه کره: ماست پرچربی را در مشکهای بزرگ می‌ریزند و می‌زنند تا کره از دوغ جدا شود. با دوغ کشک و دیگر چیزها درست می‌کنند. اکنون کره را به وسیله ماشینهای برقی نیز می‌گیرند.

جواب پرسشها:

۱- کوب خانم زن پاکیزه و با سلیقه‌ای است.

۲- تا شیر خراب نشود.

۳- تا گردآلود و کثیف نشود.

۴- مایه مخصوص پنیر.

۵- مایه مخصوص ماست.

۶- از ماست.

۷- نیمرو و نان و کره و ماست و پنیر.

۸- چون بسیار خوشمزه بود.

درباره تکلیف شب اول:

هدف از این تکلیف این است که دانش‌آموزان بتوانند جواب يك سؤالها را از روی متن پیدا کنند و در عین حال تمرینی هم در نوشتن داشته باشند. باید به شاگردان تذکر داد که هنگام نوشتن سعی کنند مثل کتاب نویسند بلکه از روش تحریری استفاده کنند.

جواب سؤالها:

۱- چون هم وسایل کارش را تمیز نگه می‌داشت و هم خوب غذا درست می‌کرد.

۲- با تخم مرغ تازه نیمرو درست کرد.

۳- بسیار خوششان آمده بود چون همه از سلیقه او تعریف می کردند.

۴- من که از خوردن این نان و کره و نیمرو سیر نمی شوم.

جواب سؤالهای تکلیف شب دوم:

۱- کره، پنیر، ماست، دوغ، کشک . . .

۲- آتش، روغن، تخم مرغ، نمک.

۳- شیر زود خراب می شود.

۴- تاهم غذا و وسایل غذا خوری مانند قاشق و چنگال و هم اتاق پاکیزه بماند.

۵- باکارد کره را روی نان می گذارند.

۶- زیرا هم زشت و خلاف ادب است، هم انسان نمی تواند غذا را خوب بجود، و هم ممکن است

غذا از دهان بیرون ببرد.

۷- تا میکروب دهان يك نفر به دهان دیگری سرایت نکند.

۸- هم باعث آلودگی و کثافت می شود و هم زشت است.

تذکر: درباره این مطالب باید بطور کلی در کلاس صحبت شده باشد تا براساس بحث کلاس شاگردان تکلیف را انجام دهند.

درس سیزدهم:

دندان شیری (ص ۴۵)

هدف: ۱- تمرین در صامت خوانی.

۲- آشنا شدن با اصول بهداشت دهان و دندان.

تدریس: برای شروع درس ممکن است آموزگار از کلاس بپرسد: بچه ها، دندان کدامیک از شما افتاده است و سپس از دوفتر بخواهد تاشرح افتادن دندانشان را بدهند، سپس بگوید که درس امروز نیز درباره بچه ای است که دندانش افتاده است حالا خودتان از روی آن بی صدا بخوانید تا بعد درباره آن بتوانیم صحبت کنیم. پس از برطرف کردن اشکالات قرائت شاگردان و توضیح

کلمات و اصطلاحات جدید، آموزگار باید بحث درباره نگهداری دندان را شروع کند و به نتیجه‌های زیر برسد و آنها را روی تخته بنویسد:

- ۱- دندانها را اقلا روزی يك بار مسواك زد.
- ۲- از شكستن چیزهای سخت با دندان خودداری كرد.
- ۳- با دندانهای لق نباید بازی كرد.
- ۴- اقلا سالی يك بار به پزشك دندان مراجعه كرد.

جواب پرسشها:

- ۱- دختری خنده رو بود.
- ۲- زیرا دنداناش افتاده بود.
- ۳- نه، چون خودش هم به حرف آنها خندید.
- ۴- برای اینکه افتادن دندان نشان می‌داد که همابزرگ شده و به هفت سالگی رسیده است.
- ۵- دندانهای شیری.
- ۶- زیرا دندان جدید کج درمی‌آید.
- ۷- زیرا اگر دندانهای اصل که پس از هفت سالگی درمی‌آید کرم بخورد و بیفتد جای آن دندان دیگری در نمی‌آید.
- ۸- (جواب آزاد).

جواب سؤالهای تکلیف شب دوم:

- ۱- خوب هما تو حالا بزرگ شده‌ای . . .
- ۲- مهربی هم دنداناش لق شده است و درد می‌کند.
- ۳- (بند آخر درس).

درس چهاردهم:

برادر كوچك (ص ۴۸)

هدف: ۱- صامت خوانی.

۲- تشویق دانش‌آموزان به کمک کردن به مادر در کارهای خانه.

تدریس: این درس ممکن است بابت در اینکه دانش‌آموزان در خانه چه کارهایی می‌توانند انجام دهند شروع شود. برای خواندن درس مدتی معین شود تا شاگردان همه درس را بخوانند (این نوع صامت‌خوانی قدرت بیشتری در خواندن لازم دارد و تمرکز فکری بیشتری می‌خواهد. از همین رو به عنوان قدم دوم در خواندن مستقل خواندن از آن استفاده می‌شود.) سپس اشکالاتشان برطرف شود. آنگاه هر بند درس به وسیله یک نفر خوانده شود و در پایان یا آموزگار یا یکی از شاگردان خوب کلاس همه درس را بخواند.

جواب پرسشها:

- ۱- برادر کوچکی.
- ۲- چون خیلی کوچک بود.
- ۳- زیرا بچه‌ها می‌خواستند با طفل چند روزه بازی کنند و بدوند.
- ۴- برای اینکه خطرناک است و ممکن است آسیب ببیند.

جواب سؤالهای تکلیف شب دوم:

- ۱- (جواب آزاد).
- ۲- پروین در لباس پوشاندن کودک کمک کند و پرویز در آوردن آب برای حمام کردن او.
- ۳- هم آنها را سرگرم می‌کرد و هم به آنها کار می‌آموخت.

درس نازدهم:

برگ ریزان (ص ۵۱)

- هدف: ۱- خواندن يك قطعه توصیفی.
- ۲- جلب توجه دانش‌آموزان به زیباییهای طبیعت.

تدریس: آموزگار قبل از خواندن متن از شاگردان می‌خواهد که هر يك بنحوی تغییرات طبیعت

را در فصل پاییز توصیف کنند. ممکن است يك نفر تغییر رنگ برگها را شرح دهد. دیگری کوچ کردن حیوانات را. سومی بادهای پاییزی را. سپس آموزگار درس را به عنوان نمونه ای از توصیف طبیعت می خواند. نکته اصلی این است که شاگردان باید بخودی خود دریابند که این متن از زبان برگهای خشك پاییزی گفته شده است. اگر خواندن این درس بخصوص در روز دوم همراه با نقاشی از يك منظره پاییزی باشد بسیار جالب خواهد بود. باید دانش آموزان را تشویق کرد که حتی المقدور در نقاشی خلاق باشند و از روی کتاب یا کارت پستال نقاشی نکنند.

جواب پرسشهای درس:

- ۱- برگهای زرد و سرخ را یکی یکی از درختان جدا می کرد و به زمین می ریخت.
- ۲- خش خش.
- ۳- بهار.
- ۴- تابستان.
- ۵- زمستان.

توضیح درباره کلمه های متضاد:

این اولین درسی است که طی تمرین آن شاگردان بطور غیرمستقیم با مفهوم کلمات متضاد تحت عنوان «کلماتی که معنی آنها مخالف همدیگر است» آشنا می شوند. این مفهوم با بخاطر سپردن کلمات ایجاد نخواهد شد بلکه آموزگار باید از شاگردان بخواهد که برای هر يك از این کلمه ها جمله هایی بسازند تا تضاد آنها بخوبی روشن شود.

کلمه های متضاد در تکلیف شب اول:

شب، روز- بالا، پایین- زیر، رو- خنده، گریه- تلخ، شیرین- دیر، زود- راست، (چپ، کج، دروغ)

کلمه های افتاده از جمله های تکلیف شب دوم:

- ۱- رنگارنگ ۲- گرم ۳- سابق ۴- سبز ۵- خنك ۶- زیبا ۷- دلپذیر ۸- تند.

دوستان ما (ص ۵۶)

هدف: ۱- خواندن يك متن مكالمه‌ای و تمرین صامت‌خوانی.

۲- آشنا شدن با برخی از خدمتگزاران اجتماع.

تدریس: آموزگار ابتدا مدتی وقت می‌دهد تا همه متن را دانش‌آموزان بخوانند، سپس هر یک آن را دوتای به صورت سؤال و جواب می‌خوانند. بعد آموزگار پرسشهای درس را از بقیه شاگردان می‌پرسد. هنگام پرسیدن درس باید آموزگار دقت کند که لحن دانش‌آموزان با توجه به علامات نقطه‌گذاری تغییر کند و جمله‌های سؤالی با جمله‌های خبری با دولحن کاملاً مختلف خوانده شود.

پس از تدریس و پرسیدن درس، آموزگار می‌تواند این موضوع را مطرح کند که چه کسانی زحمت می‌کشند تا زندگی ما خوب و خوش بگذرد. برای این منظور کلیه فعالیت‌های اطفال را از صبح که بیدار می‌شوند تا شب مورد توجه قرار می‌دهد و کودکان را با افراد و خدمتگزاران اجتماع از نانوا و رفتگر گرفته تا طبیب و معلم آشنا می‌سازد. باید دقت کرد که حتی‌المقدور به کلیه شاگردان کلاس فرصت شرکت در بحث داده شود. نیز هنگام پرسیدن درس باید به مطالب تکلیف شب اول توجه داشت و بطور غیر مستقیم درباره آن صحبت کرد.

جواب پرسشهای درس:

۱- در آسیا.

۲- در نانوائی.

۳- عمله‌ها و آهنکاران و لوله‌کشها و شیشه‌سازها.

۴- ابرجلو نورخورشید را می‌گیرد.

۵- در بهار.

۶- برای اینکه شسته و پاکیزه می‌شوند.

توضیح درباره جمع «ها»:

مسئله جمع بستن کلمات در محاوره بخودی خود تقریباً بدون غلط انجام می‌شود. آنچه

در اینجا مطرح است جلب توجه اطفال به علت و چگونگی این کار است. آموزگار باید دقت کند که در نوشتن، شاگردان همیشه علامت جمع «ها» را به کلمه اصلی وصل کنند جز در مورد «های غیر ملفوظه». قسمت اول تکلیف شب دوم برای تمرین در همین موضوع است.

توضیح درباره تکلیف شب اول:

آموزگار هنگام تعیین تکلیف شب باید توجه دانش‌آموزان را به بحثی که در کلاس در این باره انجام شده است جلب کند.

توضیح درباره قسمت دوم تکلیف شب دوم:

شاگردان باید این اسامی را در اول خط بنویسند و سپس در مقابل هر کدام از آنها خدمتی را که به جامعه می‌کنند بنویسند. شرح هر کدام از کلمات از سر سطر شروع شود.

درس هفدهم:

مادر (ص ۶۱)

- هدف:**
- ۱- خواندن شعر و لذت بردن از آن و تلطیف عواطف و احساسات کودکان و شناختن گوینده شعر.
 - ۲- جلب توجه کودکان به اهمیت مادر.
 - ۳- شرکت در مراسم روز مادر.

تدریس: در صورتی که آموزگار طبق جدول ماهانه پیشرفت کرده باشد این درس تقریباً مقارن روز ۲۵ آذر که در سراسر کشور به عنوان روز مادر شناخته شده است تدریس خواهد شد. بسیار بجا خواهد بود اگر آموزگار درباره مادر و بزرگداشت او مطالبی درخورفهم کودکان بگوید. سپس توجه آنها را به مراسم روز مادر جلب کند.

آموزگار می‌تواند از چند روز قبل کودکان را راهنمایی کند تا بادست خود هدیه‌ای برای مادرشان تهیه کنند. این هدیه می‌تواند موضوع کاردستی باشد و می‌تواند همچنین کارت پستالی باشد. مثلاً روی مقوای سفید تمیزی به عرض بیست سانتیمتر و به طول سی سانتیمتر اشعار همین

درس را هريك به خط خوش بنويسند، اطراف آن را نقاشی كنند، دربالای مقوا دوسوراخ ايجاد كنند و روبانی از آن بگذرانند. اين هديه‌ای است كه هر مادری را خوشحال خواهد كرد. شكی نیست كه برای تهیه آن ذوق ادبی و هنری طفل نیز پرورشی یافته است. درباره ایرج میرزا كافی است شاگردان بدانند كه او از شاعران معاصر است و در حدود پنجاه سال پیش مرده است (در سال ۱۳۰۳ هجری شمسی) در آخر همین كتاب باز هم شعری از او هست.

جواب پرسشهای درس:

- ۱- ایرج میرزا.
- ۲- مادرش.
- ۳- مادرش.
- ۴- دهان كودك.
- ۵- يك حرف و دوحرف برزبانم الفاظ نهاد و گفتن آموخت.

توضیح درباره تكلیف شب دوم:

دقت شود كه دانش‌آموزان از خط نستعلیق متن سرمشق بگیرند و در نوشتن به خط تحریری دقت كامل بنمایند.

خود را بیازمایید (۳)

- جواب الف) ۱- تا آلوده نشود زیرا آلودگی سبب خراب شدن آن و بروز بیماری می‌شود و اگر شیر درجای گرم نگهداری شود فاسد می‌گردد.
- ۲- باید سرپوشی روی آن گذاشت.
 - ۳- از ماست.
 - ۴- از هفت سالگی.
 - ۵- خراب می‌شود و درد می‌گیرد و دهان بوی بد پیدا می‌کند.
 - ۶- (جواب آزاد).
 - ۷- در فصل بهار.
 - ۸- در آملیاب.
 - ۹- در فصل بهار.

۱۰- ایرج میرزا.

جواب ج) پاکیزه - کثیف، آلوده

صبح - شب، عصر

خوشحال - غمگین، افسرده، ناراحت

تند - آهسته، یوازی

زیر - رو

درس هجدهم:

حسنك كجایی؟ (ص ۶۵)

هدف: ۱- خواندن يك متن شوخی آمیز و تمرین صامت خوانی.

۲- شناختن حیوانات اهلی و خوراك آنها.

۳- تلقین احساس ترجم نسبت به حیوانات.

تدریس: این درس نیز مانند درس «دوستان ما» بسیار ساده است و می تواند پس از صامت خوانی به وسیله چندین نفر خوانده شود. آموزگار باید توجه داشته باشد که دانش آموزان صدای حیوانات را درست ادا کنند و بهیچ وجه از اینکه کلاس کمی پرسروصدا شود یا حرکت خواننده متن باعث خنده دانش آموزان دیگر شود نهراسد زیرا علاوه بر اینکه این کار از یکنواختی درس می کاهد و به آن روح می بخشد تمرینی است برای درك شوخی و لطیفه. باید در نظر داشت که درك داستانهای طنز آمیز و پر لطیفه اصولا برای اطفال مشکل است و این مهارتی است که باید در آنان پرورش یابد.

جواب پرسشها:

۱- هنگام غروب.

۲- گاو، بز، مرغ، خروس و مگ.

۳- در طویله.

۴- حسنك می آید، اینقدر صدا نكنید، الآن می رسد.

جواب سؤالهای تکلیف شب اول:

- ۱- (جواب این سؤال را باید از روی متن کتاب پیدا کنند و بنویسند).
- ۲- به بچه گاو، گوساله می‌گویند. به بچه گوسفند، بره می‌گویند. به بچه بز، بزغاله می‌گویند. به بچه مرغ، جوجه می‌گویند. به بچه سگ، توله می‌گویند.
- ۳- مرغ و جوجه‌ها.

جواب تکلیف شب دوم:

- ۱- حسنگ به اتفاق رفت ولی در آنجا از کسی خبری نبود.
- ۲- حسنگ صدای گاو را شنید و به سراغش رفت.
- ۳- مادر روی دخترش را بوسید و دست بر سرش کشید.
- ۴- در این وقت بود که صدای سگ بلند شد.
- ۵- پری کتاب را از پدرش گرفت و از او تشکر کرد.

تذکر: قسمت دوم این تکلیف شب برای شاگردان کاملاً تازگی دارد. آموزگار باید توضیح دهد که شاگردان چگونه برای برطرف کردن اشکال خود از قسمت «کلمه‌ها و ترکیبهای تازه»، درس استفاده کنند و اگر بازهم اشکال داشتند زیر آن خط بکشند. آموزگاران حتی المقدور نباید وظیفه برطرف کردن اشکال دانش‌آموزان را به‌عهده والدین بگذارند زیرا متأسفانه اکثریت آنها سواد کافی برای جواب دادن به سؤالهای اطفال خود ندارند.

درس نوزدهم:

گرمی و گاو (ص ۷۰)

- هدف: ۱- خواندن مستقل يك متن.
- ۲- جلب توجه دانش‌آموزان به وسایل دفاعی حیوانات.
- ۳- تمرین در پیدا کردن کلمات متضاد.

تدریس: این درس را شاگردان شب قبل در خانه خوانده‌اند از این‌رو قبل از پرسیدن درس،

آموزگار باید اشکالات آنها را ازهر قبیل که باشد برطرف کند. سپس درس بنویسند به وسیله دانش‌آموزان مختلف خوانده می‌شود. آموزگار معانی کلمات و عبارات را می‌پرسد. بدیهی است که اگر دانش‌آموزان بتوانند با کلمه‌ها و ترکیبها و عبارتهای تازه جمله‌هایی بسازند بمراتب بهتر از این خواهد بود که معنی کلمات را با کلمه‌های مترادف بگویند.

جواب پرسشهای درس:

- ۱- شیر همه خانواده را می‌داد و عموحسین اغلب مقداری شیر هم می‌فروخت.
- ۲- هروقت خشمگین می‌شد شاخ می‌زد.
- ۳- هروقت خشمگین می‌شد.
- ۴- گرگمی.
- ۵- باشاخی که به شکمش زد.
- ۶- از فریادهای مریم.
- ۷- زیرا اگر شاخ گاو را بریده بود گرگ به دختر و گاوش صدمه زده بود.

جواب سؤالات تکلیف شب اول:

زنبور برای دفاع از خود نیش می‌زند.
 سگ برای دفاع از خود گاز می‌گیرد.
 کربه برای دفاع از خود چنگ می‌زند.
 غاز برای دفاع از خود نوک می‌زند.
 کنجشک برای دفاع از خود نوک می‌زند.
 انسان برای دفاع ازخود....جواب آزاد- باید دانش‌آموزان رامتوجه ساخت که در بسیاری از موارد انسان می‌تواند از خطر پیشگیری کند وگاهی نیز با آوردن دلیل وبرهان رفع خطرکند.

تذکر: هریک از این کلمه‌ها اقلاً دومعنی دارند: بار (دفعه) بار (آنچه در روی حیوانات می‌گذارند).
 بر (روی) بر (میوه) بر (کنار، پهلو). باز (گشاده، مقابل بسته) باز (دومرغه) باز (پرنده شکاری)

کلمه‌های متضاد تکلیف شب دوم:

آسان، مشکل - قشنگ، زشت - زود، دیر - سیاه، سفید - روز، شب - چاق، لاغر -

بلند، کوتاه - زرنك، تنبل - نرم، زبر.

درس بیستم:

روباه و زاغ (ص ۷۶)

- هدف: ۱- خواندن يك قطعه شعر و لذت بردن از آن.
۲- جلب توجه دانش‌آموزان به اعتنا نکردن به تعریفهای دیگران.
۳- جلب توجه دانش‌آموزان به علامت تصغیر «ك» در آخر کلمه.

تدریس: همانطور که قبلاً هم اشاره شد هنگام تدریس شعر باید اول کاری کرد که بچه‌ها از شعر خوششان بیاید و از شنیدن آن لذت ببرند و معنی کلی آن را دریابند. بعد از جلب توجه دانش‌آموزان به شعر، می‌توان کلمه‌ها و تشبیهات آن را معنی کرد و توضیح داد. از این‌رو آموزگار قبل از شروع درس می‌گوید: امروز ما قصه‌ای را به شعر می‌خوانیم. خوب گوش بدهید من آن را می‌خوانم ببینید قصه را می‌فهمید و از آن خوشتان می‌آید؟ درباره‌ی شاعر گفته شود که حبیب یغمایی یکی از شاعران و نویسندگان هم‌زمان است که یکی از بهترین مجله‌های ادبی و فرهنگی کشور را به نام «یغما» منتشر می‌سازد.

تذکر در مورد کلاغ و زاغ:

باید توجه داشت نوعی از کلاغ را زاغ گویند.

جواب پرسشهای درس:

- ۱- پنیر را.
۲- از راهی که کلاغ بریکی از درختان کنار آن نشسته بود.
۳- روباه از زیبایی و رنگ کلاغ تعریف کرد و گفت که اگر می‌توانست خوب هم آواز بخواند دیگر از همه مرغان جهان بهتر می‌بود. (بیتهای ۴ و ۵ و ۶)
۴- زیرا همه می‌دانند که کلاغ نه زیباست، نه خوب می‌تواند بخواند و روباه برای اینکه پنیر را از دهان او برباید او را به آواز خواندن واداشت.

۵- خواست تا نشان دهد که صدای خوشی دارد.

۶- روباه.

۷- کلاغ.

۸- روباه.

جواب سؤالهای تکلیف شب اول:

۱- سیاه.

۲- دماو.

۳- زیرا از تعریفهای او خوشش آمد و به خودش افتخار کرد.

۴- به آنها توجهی نمی‌کرد، پنی را تا آخر می‌خورد و اگر دلش می‌خواست بعد از آن آواز می‌خواند.

تذکر: نوشتن این اشعار به زبان ساده باید به صورت نثر یکنواخت باشد و آموزگار باید این نکته را هنگام تعیین تکلیف شب برای شاگردان درست روشن سازد.

تذکر درباره «ك» تصغیر:

آموزگار در روز دوم درس توجه شاگردان را به کلمه «زاغك» درس جلب می‌کند و آن را روی تخته می‌نویسد و سپس کلمه «دوبك» را هم زیر آن می‌نویسد و از شاگردان می‌خواهد که معنی هر يك را بگویند، سپس معانی هر يك را درمقابلش می‌نویسد و توضیح می‌دهد که «ك» آخر کلمه در واقع یعنی «کوچك»، آنگاه شاگردان را متوجه می‌کند که قسمت اول تکلیف شب دوم مربوط به همین موضوع است. آموزگار باید توجه داشته باشد که کلمه‌های «كلاھك» و «سكك» را مثال نزنند زیرا این کلمه‌ها معانی دیگری پیدا کرده‌اند.

درمهای بیست و يك و بیست و دو:

قوقولی قوقو (ص ۸۱ و ۸۵)

هدف: ۱- خواندن يك داستان در دو قسمت.

- ۲- تمرین صامت خوانی و خواندن مستقل.
- ۳- جلب توجه دانش‌آموزان به عواقب خودسری.
- ۴- جلب توجه دانش‌آموزان به پساوند «دان» در ساختمان کلمه.

تدریس: آموزگار مدتی وقت می‌دهد تا شاگردان قسمت اول داستان را صامت بخوانند و سپس طبق معمول اشکالات آنها را حین پرسیدن درس برطرف می‌کند. قسمت دوم داستان که در واقع درس دیگری است درخانه خوانده می‌شود. روش تدریس آن مثل روش تدریس درس «گرگ و گاو» است. بهتر است قسمتهای مکالمه به وسیلهٔ دوفر خوانده شود تا هم درس جالبتر شود و هم متن طبیعی‌تر خوانده شود. هنگام خواندن با صدا دانش‌آموزان باید به علامات نقطه گذاری کاملاً توجه داشته باشند.

جواب پرسشهای قسمت (۱):

- ۱- زیرا قوقولی قوقو صدای خروس است.
- ۲- خاله مرجان.
- ۳- از خود راضی بود و حرف کسی را گوش نمی‌کرد.
- ۴- زیرا می‌خواست در حیاط بماند.
- ۵- نه.

جواب سؤالیهای تکلیف شب اول، قسمت (۱):

- ۱- اردکهای رنگی، بوقلمونهای چتری و مرغ و خروس و جوجه.
- ۲- کیش، کیش، وقت خواب است، جاجا!
- ۳- قوقولی قوقو خوب گوش کن. الآن شب می‌رسد. سردت می‌شود و تنها می‌مانی. هوا هم ابری است. اگر باران بیاید خیس می‌شوی.
- ۴- چه حرفها! من به این بزرگی و زرنگی و پردلی چرا سردم بشود. تنها هم ماندم که ماندم!

جواب پرسشهای قسمت (۲):

- ۱- برگشتن گاوها و گوسفندها از چرا و آب آوردن زنهای دهاتی از چشمه.
- ۲- فکر کرد که مرغها بی‌عقلند که زود به لانه رفته‌اند و از تماشا بی‌بهره مانده‌اند و خودش خوب کرده است که حرف خاله مرجان را گوش نداده است.

۳- چون همه به خانه رفتند تا بخوابند.

۴- بله.

۵- برای اینکه جایی نبوده که بتواند از باران به آنجا پناه ببرد.

۶- از خستگی و سرما نتوانست روی پا بایستد.

۷- او را لای حوله گرم پیچید و چند قطره آب گرم در دهانش ریخت.

جواب دومین قسمت تکلیف شب اول، قسمت (۴):

باران: چك چك يا شرشر - ریختن آب: شرشر

باد: هو هو - ساعت: فك فك - راه رفتن روی برگهای خشك: خش خش - شكستن شیشه:

جرنگ.

دربارهٔ پساوند «دان»:

آموزگار در روز دوم این درس کلمه‌های «پایتخت، گلخانه» را روی تخته می‌نویسد و از شاگردان می‌پرسد که بگویند هريك از چه کلمه‌هایی ساخته شده‌اند سپس کلمه‌های «نمكدان، گلدان» را روی تخته می‌نویسد و می‌خواهد که معنی هريك را بگویند و معلوم کنند که این کلمه‌ها از چه اجزایی تشکیل شده‌اند. آنگاه می‌گوید که قسمت اول تکلیف شب دوم مربوط به همین موضوع است.

تذکر دربارهٔ تکلیف شب دوم، قسمت (۴):

۱- آموزگار باید متوجه باشد که کلمهٔ «قنددان» را شاگردان حتماً بادو «د» بنویسند.

۲- جمله‌هایی که می‌سازند بهتر است معنی کلمات نباشد مثلاً بنویسند «من از خواهرم

خواستم قاشیردان را به من بدهد» نه اینکه بنویسند «به طرف شیر، شیردان می‌گویند».

صدای حیوانات:

جوجه: چيك چيك.

سگ: عوو، واق واق.

گربه: میو میو، موممو.

خر: عررر.

قورباغه: قورقور.

صحرا نورد (ص ۸۹)

هدف: ۱- خواندن يك متن برای بدست آوردن اطلاعات مشخصی.

۲- شناختن شتر.

۳- آشنا شدن با چند گروه از کلمه‌های هم‌خانواده.

تدریس: بهتر است آموزگار قبل از شروع درس تصاویر مختلفی از شتر هنگام باربردن در کاروان و قافله روی تخته نصب کند. سپس از شاگردان بپرسد «بچه‌ها می‌دانید صحرا نورد یعنی چه؟» باید سعی شود که شاگردان بدون رجوع به قسمت کلمه‌های تازه جواب بدهند. در اینجا اگر کسی گفت: شتر. نباید نهرد کرد و نه قبول کرد بلکه خواست تا برای گفته خود دلیل بیاورد. وقتی که معلوم شد که درس درباره شتر است آموزگار می‌تواند بگوید: اغلب شما شتر را دیده‌اید ولی ممکن است مثلاً ندانید که چرا کوهان دارد یا چرا می‌تواند مدعی بدون غذا و آب زندگی کند. اگر این درس را بدقت بخوانید می‌توانید به این سؤالات جواب بدهید. آنگاه مدتی وقت می‌دهد تا دانش‌آموزان درس را بدقت چنان بخوانند که بتوانند به پرسشهای درس درست جواب بدهند. باید توجه داشت که خواندن برای بدست آوردن اطلاعات مشخصی بیشتر از خواندن متن ساده وقت می‌خواهد. پس از انتضای مدت تعیین شده معلم پرسشها را يك يك می‌پرسد. شاگردان باید بتوانند بدون خواندن متن به آنها جواب بدهند. آموزگار باید قبلاً برای خود معلوم کرده باشد که جواب هرپرسش مربوط به کدام قسمت درس است تا اگر شاگردان به اشکال برخوردند، فوری قسمت مورد توجه را بخواند. سپس از یکی از شاگردان قوی کلاس می‌خواهد که از اول تا آخر متن را بخواند و آموزگار در ضمن خواندن وی اشکالات تلفظی شاگردان را برطرف می‌کند. هنگام پس گرفتن درس در روز دوم می‌توان از شاگردان خواست که قسمت مربوط به هر سؤال را بخوانند. به این ترتیب شاگردان تمرین می‌کنند که چگونه برای بدست آوردن اطلاعات مشخصی يك متن را مطالعه کنند.

جواب پرسشهای درس:

۱- در پشت او.

۲- موقع نرسیدن غذا شتر از چربی کوهان خود استفاده می‌کند.

۳- زیرا شتر می‌تواند درمعه خود مقداری آب نگهداری کند و درمواقع تشنگی از آن ذخیره استفاده کند.

۴- پاهای پهن و نرم او.

۵- زیرا می‌تواند مدت‌ها بدون غذا و آب در صحرا راه برود و در طوفانهای شن به راه خود ادامه دهد.

جواب سؤالهای تکلیف شب اول:

۱- زیرا آب را درمعه و چربی را در کوهان خود ذخیره می‌کند و می‌تواند در موارد لزوم از آنها استفاده کند.

۲- زیرا دوپلك دارد و هنگام طوفان يك پلكش را می‌بندد و گذشته از این در آن موقع می‌تواند بینی خود را نیز ببندد.

۳- پاهای شتر نرم و پهن است و پای اسب سم سخت دارد.

۴- مردم صحرائشین.

تذکر درباره کلمه‌های هم خانواده:

باید حتماً از شاگردان خواسته شود که با این کلمه‌ها جمله‌های مختلف بسازند و علت هم خانواده بودن کلمات هر گروه نیز پرسیده شود.

جواب قسمت دوم تکلیف شب دوم:

۱- شتر می‌تواند در طوفان خاك به زاه خود ادامه بدهد.

۲- به برآمدگی پشت شتر کوهان می‌گویند.

۳- چه موقع در صحرا خاك بلند می‌شود.

خود را بیازمایید (۴)

جواب الف)

۱- یونجه و علف.

۲- در شهر و ده از خانه و در صحرا از گله نگهداری می‌کند و بعضی اوقات اشخاص کور را راهنمایی می‌کند.

- ۳- شاخ می‌زند.
- ۴- نباید فریب تعریفهای بیهوده دیگران را خورد.
- ۵- چون می‌تواند آب و غذا را در بدن ذخیره کند.
- ۶- در بیابانهای خشك و بی‌آب و علف.

جواب ج)

مغرب، غروب - خوش، خوشحال - صحرانورد، صحرا - عجب، تعجب - قوی، قوت.

درس بیست و چهارم:

داستان ابریشم (ص ۹۴)

- هدف: ۱- خواندن يك متن برای بدست آوردن اطلاعات.
- ۲- شناختن ابریشم و چگونگی پیدایش آن.
- ۳- جلب توجه دانش‌آموزان به یای نسبت در ساختمان کلمه.

تدریس: از این متن می‌توان برای تمرین صامت خوانی در کلاس استفاده کرد. ولی باید قبل از شروع، توجه دانش‌آموزان را به پرسشهای بعد از درس جلب کرد تا بدانند که پس از خواندن متن باید اطلاعات معینی را بدست آورده باشند.

جواب پرسشهای درس:

- ۱- نخ ابریشمی محکم‌تر است.
- ۲- از تارهای پيله کرم ابریشم بدست می‌آید.
- ۳- دو یا سه هفته.
- ۴- آن را سوراخ می‌کند و خارج می‌شود.
- ۵- برگ درخت قوت.
- ۶- پيله را گرم می‌کنند، سپس آن را باز می‌کنند و از تارهای آن نخ ابریشم درست

می‌کنند و با آن نخ حریر می‌بافند.

تذکره: درحین بحث در اطراف موضوع درس می‌توان به دانش‌آموزان تذکر داد که در کنار دریای مازندران و در یزد کرم‌ابریشم پرورش می‌دهند.

درباره یای نسبت: باسئوالهای مختلف می‌شود چندین کلمه با یای نسبت از شاگردان شنید. مثلاً معلم می‌تواند از یکی از شاگردان بپرسد پارچه لباس تو از چیست؟ جواب خواهد شنید «نخی» یا «پشمی» سپس این کلمه را روی تخته می‌نویسد. در صورتی که بتواند از گنج رنگی استفاده کند، یای آخر کلمه را به رنگی غیر از سفید بنویسد. پس از اینکه چندین کلمه را به این ترتیب روی تخته نوشت، شاگردان بخودی خود متوجه موضوع خواهند شد. آموزگار نباید در این مورد از اصطلاح «یای نسبت» یا تعریف دستوری آن استفاده کند.

کلمه‌های افتاده از تکلیف شب اول: خانه - حریربافی - تهیه می‌کند - دراز، بلند - تبدیل می‌شود - توت - حریر - محکم‌تر - پیله.

کلمه‌های تکلیف شب دوم: مشهدی - شیرازی - تبریزی - نخی - مسی - آهنی.

درس بیست و پنجم:

آتش (ص ۹۸)

هدف: ۱- خواندن صامت يك متن برای بدست آوردن اطلاعات عمومی.

۲- آشنا شدن با آتش و فایده‌ها و خطرات و پیشگیری از آن.

۳- آشنا شدن با چند گروه از کلمه‌های هم‌خانواده.

تدریس: آموزگار به عنوان مقدمه درس و آماده کردن شاگردان می‌تواند تصاویری از زندگی مردم اولیه بخصوص هنگام غذا خوردن نشان بدهد و بگوید انسان همیشه مثل امروز زندگی نمی‌کرده است و زندگی نسبتاً راحت امروز ما مرهون اکتشافات و اختراعات انسانها درطول

تاریخ است. آنگاه غذا پختن را می‌توان مثال آورد که چگونه انسان پس از کشف آتش، توانست به وسیلهٔ هیزم و زغال، گوشت حیوانات را بپزد و بخورد و امروز با کمک نفت و گاز و برق سرعت گوشت و حبوب و سبزیها و غیره به غذاهای خوشمزه و مفید تبدیل می‌شود ولی پیش از کشف آتش انسان مجبور بوده است از گوشت خام و میوه‌ها و سبزیهای خام جنگل تغذیه کند سپس از شاکردان می‌خواهد که درس را اول صامت بخوانند و سپس دربارهٔ موضوعهای مختلف مربوط به آن به کمک پرسشهای درس بحث گروهی می‌کند. نتیجه‌هایی که از این بحثها باید گرفته شود از این قرار است:

- ۱- کشف آتش یکی از مهمترین کشفهای انسان بوده است.
 - ۲- زندگی مردم در نتیجهٔ کشف آتش از همه لحاظ تغییر کرد (خوراك، پوشاك، كار...)
 - ۳- آتش هم فایده دارد و هم زیان می‌رساند.
 - ۴- باید برای پیشگیری از آتش‌سوزی اقدامات لازم را بعمل آورد.
 - ۵- باید همیشه برای مبارزه با آتش‌سوزی آماده بود.
- این مطالب را شاگرد خوش‌خطی می‌تواند بر روی مقوایی به خط درشت بنویسد تا بر دیوار کلاس نصب شود. بر مقوای دیگر نیز می‌توان مطالب زیر را نوشت:
- چگونه از آتش‌سوزی جلوگیری کنیم؟

- ۱- هرگز با آتش و کبریت نباید بازی کرد.
- ۲- آتش را همیشه در جای محفوظ و مخصوص باید روشن کرد.
- ۳- پس از استفاده از آتش باید بدقت آن را خاموش کرد.
- ۴- کبریت یا زغال نیمسوز را نباید روی زمین انداخت.
- ۵- هرگز آتش را کنار نفت و چوب و پارچه نباید روشن کرد.

اگر جایی آتش گرفت چه باید کرد؟

- ۱- فوری باید به ادارهٔ آتش‌نشانی خبر داد.
- ۲- درها را محکم بست تا جریان هوا آتش را قندتر نکند.
- ۳- از محل آتش‌سوزی باید دور شد.
- ۴- سعی کرد تا با آب و خاک آن را خاموش کرد.

اگر محلی از بدن شما سوخت باید:

- ۱- به آن محلول مرکورکروم بزنید.
- ۲- آن را چرب کنید.

۳- به آن آب نزنید.

۴- روی آن را نپوشانید و نبندید.

جواب پرسشهای درس:

۱- رجوع شود به بند اول درس.

۲- چون زندگی انسان از آن پس کاملاً تغییر کرد.

۳- برای پختن غذا، گرم شدن و روشنائی از آن استفاده می‌شود در کارخانه‌ها هم از

آن استفاده می‌کنند.

۴- نه.

۵- جنگلها و خانه‌ها و گاه خود انسان را می‌سوزاند.

۶- به اداره آتش نشانی خبر می‌دهیم، درها را می‌بندیم و سعی می‌کنیم با آب و خاک

آن را خاموش کنیم.

درس بیست و ششم:

مردمان نخستین (ص ۱۰۲)

هدف: ۱- تمرین صامت‌خوانی.

۲- آشنا شدن با جنبه‌ای از زندگی مردم اولیه و سیر تحول زندگی انسان.

تدریس: می‌توان به عنوان مقدمه برای شاگردان توضیح داد که ما به کمک باستان‌شناسان توانسته‌ایم با زندگی مردم نخستین آشنا شویم و آثار معروف شوش و تخت جمشید که اکنون در موزه‌ها وجود دارد به وسیله این دانشمندان شناخته شده است. برای جلوه دادن به درس و مربوط کردن آن به درس قبل، آموزگار می‌تواند از کتابهایی از قبیل «نخستین مردم جهان»، «آدمیان نخستین»، استفاده کند و تصاویر آنها را نشان دهد و قسمتهای کوتاهی از این کتابها را برای دانش‌آموزان بخواند. به این ترتیب هم بر اطلاعات آنها افزوده است هم به آنها آموخته است که برای رفع اشکالات خود و افزودن بر معلومات خویش به کتاب رجوع کنند و هم بطور کلی آنها را به کتاب‌خوانی تشویق کرده است.

جواب پرسشهای درس:

- ۱- در غارها و جنگلها.
- ۲- شکلهایی بر روی دیوار غارها می‌کنند یا می‌کشیدند.
- ۳- به طرز زندگی آنها پی می‌برد.
- ۴- باستان شناس.

کلمه‌های افتاده تکلیف شب دوم: نخستین - از جایی به جایی - غارها - چگونه - دهکده - نقاشی - وسایل - دانشمندان.

درس بیست و هفتم:

ننه سرما (ص ۱۰۶)

- هدف: ۱- خواندن يك افسانه و لذت بردن از آن.
- ۲- جلب توجه دانش‌آموزان به زیباییهای طبیعت.
- ۳- جلب توجه شاگردان به استفاده از تشبیهات بجا.

تدریس: آموزگار باید توجه داشته باشد که در زمانهای قدیم مردم دلیل بسیاری از چیزها را نمی‌دانستند، به جای دلایل علمی برای هر موضوع افسانه‌ای می‌ساختند و به آن عقیده داشتند. این افسانه‌ها در طول سالیان دراز همیشه وجود داشته است. امروز هم ما آنها را می‌خوانیم و از زیبایی آن لذت می‌بریم ولی چون دلیل علمی بسیاری از چیزها را می‌دانیم دیگر به افسانه‌ها عقیده نداریم. «ننه سرما» هم يك افسانه است یعنی دامن‌تانی است که قهرمان آن در واقع وجود ندارد. این درس را گرچه بسیار ساده است، بهتر است آموزگار يك بار با لحن متناسب و به منظور نشان دادن حالت‌های مختلف آن برای شاگردان بخواند. سپس بندهای مختلف درس به وسیله شاگردان خوانده شود و درباره تشبیهات و کنایه‌های آن بتفصیل بحث شود تا دانش‌آموزان به لطف آنها پی ببرند. در حین بحث حتی المقدور باید از قوه تخیل و سازندگی اطفال استفاده شود و تشبیهات به صورت «لغت معنی» آموخته نشود.

جواب پرسشهای درس:

- ۱- بادی سرد پاییزی.
- ۲- برف که زمین را پوشانده است.
- ۳- منظور برفهای روی شاخه‌های درخت است.
- ۴- چون پوشش گرم داشتند و می‌توانستند به داخل لانه‌های خود بروند.
- ۵- به ته دریاها و استخرها و رودخانه‌ها.
- ۶- چون لباس گرم داشتند و حرکت می‌کردند.
- ۷- برفهایی که آب می‌شد و از همه‌جا سرازیر بود.

جواب سؤالهای تکلیف شب دوم:

- ۱- به نقاط گرم کوچ می‌کنند.
- ۲- در بهار و تابستان لباس سبز به تن می‌کنند و در پاییز لباسشان به رنگهای زرد و سرخ درمی‌آید.
- ۳- به کمک آتش، بخاری، کرسی.
- ۴- در تابستان لباسهای نخی و روشن می‌پوشیم و در زمستان لباس ما بیشتر پشمی و به رنگهای تیره است.
- ۵- آب شدن برف و یخ.

درس بیست و هشتم:

روباه و خروس (ص ۱۱۳)

هدف: ۱- خواندن داستان بطور مستقل.

۲- جلب توجه دانش‌آموزان به این نکته که در اکثر داستانهای ملتها روباه به عنوان يك حيوان گول زننده معرفی می‌شود ولی گاه خودش هم گول می‌خورد، چنانکه در این داستان.

تدریس: درباره این درس مانند درسهای قبل که بطور مستقل در خانه به وسیله دانش‌آموزان خوانده می‌شد باید رفتار شود. اگر دانش‌آموزان این بحث را پیش بیاورند که حیوانات که

حرف نمی‌زنند پس چطور می‌گویید: خروس گفت. . . آموزگار باید بگوید که در بین مردم بسیاری از داستانها وجود دارد که در واقع مربوط به انسانهاست ولی مخصوصاً آنها را از قول حیوانات تعریف می‌کنند. در این مورد می‌توان توجه اطفال را به داستانهای مربوط به حیوانات که در فهرست آخر کتاب آمده است جلب کرد.

جواب پرسشهای درس:

- ۱- فرییکاری.
- ۲- تا او را فریب دهد.
- ۳- همه خروسها این کار را می‌کنند.
- ۴- چون از سگها می‌ترسید مجال فکر کردن نداشت این بود که فریب خروس را خورد.

تذکر در باره تکلیف شب دوم:

بسیاری از شاگردان ممکن است داستان روباه و زاغ را بنویسند و مصور کنند. این کار اشکالی ندارد به شرطی که تصویر را کاملاً مستقل از تصویر کتاب بکشند. دانش‌آموزان را باید تشویق کرد که حتی المقدور داستان دیگری از روباه بنویسند. هنگام تصحیح به جمله‌بندی و املا باید توجه مخصوص داشت.

درس بیست و نهم:

بلدرچین و برزگر (ص ۱۱۶)

هدف: ۱- تمرین صامت خواندن يك داستان.

۲- جلب توجه دانش‌آموزان به فایده متکی بودن به قوای خود.

۳- جلب توجه شاگردان به پیشاوند «هم» در ساختمان کلمه.

تدریس: پس از اینکه درس بند بیند به وسیله شاگردان خوانده شد و اشکالات آنها برطرف گردید. باید با شاگردان درباره فواید اعتماد به نفس و اتکای به خود و تکیه نکردن به دیگران بحث کرد و موضوع را با آوردن مثالهای متعدد برای آنان روشن ساخت.

جواب پرسشهای درس:

- ۱- در کشتزار.
- ۲- سپرده بودند که هرچه در روز دیدند برای آنها تعریف کنند.
- ۳- گفتند که صاحب کشتزار از همسایگانش خواسته است که کشتش را درو کنند.
- ۴- گفت: نباید بترسند زیرا لانه آنها خراب نخواهد شد.
- ۵- چون می‌دانستند کسی کشتزار را درو نخواهد کرد.
- ۶- مادرشان گفت که دیگر باید از آنجا بروند چون خود دهقان تصمیم گرفته بود کشتزار را درو کند.

در باره پیشاوند «هم»:

در روز دوم درس، قسمت «به این نکته توجه کنید» را آموزگار می‌خواند آنکاه از شاگردان می‌خواهد که مثالهای دیگری بزنند. تکلیف شب دوم درس مربوط به همین موضوع است.

تذکر در مورد تکلیف شب اول: باید توجه داشت که جواب همه سؤالات آزاد است و اطفال باید بنابر تجربه خود به آن جواب دهند. نتیجه انجام دادن این تکلیف باید جلب توجه دانش-آموزان به همکاری اجتماعی باشد. توضیح اینکه در جواب سؤال اول می‌توان دلایل مختلف ذکر کرد ولی باید توجه داشت که به هر حال نیامدن دوستان و خویشاوندان کشاورز به کمک وی بطور غیرمستقیم او را متوجه کرد که باید متکی به خود باشد و کار خودش را خودش انجام دهد.

کلمه‌های افتاده از تکلیف شب دوم: همکلاس- برزگر- امید- این و آن- همبازی- همکار- همدرس.

خود را بیازمایید (۵)

- جواب الف) ۱- پيله گرم ابريشم.
- ۲- پيله‌های گرم ابريشم را گرم می‌کنند، تارهای آن را بازمی‌کنند و نخ ابريشم درست می‌کنند سپس با نخ ابريشم حریر می‌بافند.
 - ۳- انسان بیشتر توانست بیدار بماند، غذای پخته بخورد و از آتش برای گرم شدن و کار کردن استفاده کند.
 - ۴- (برای جواب به این سؤال به روش تدریس درس آتش رجوع شود).

۵- به طرز زندگی مردمان نخستین.

۶- در غارها.

۷- باستان‌شناس.

کلمه‌های افتاده قسمت ج: پیل، بی‌موقع، کشف، دشمن، ترقی کرد، صاحب.

درسهای سی و سیویک:

دوازده برادر (ص ۱۲۳ و ۱۲۷)

هدف:

۱- خواندن يك افسانه در دو قسمت.

۲- جلب توجه دانش‌آموزان به فواید باادب بودن.

۳- متوجه کردن شاگردان به پساوند «بان» در ساختمان کلمه.

۴- جلب توجه دانش‌آموزان به فصلهای مختلف سال و فرق آنها با یکدیگر.

۵- جلب توجه شاگردان به کلمات همصدا.

۶- حل جدول کلمات.

تدریس: ۱- قسمت اول این افسانه در کلاس خوانده می‌شود و قسمت دوم را شاگردان باید در خانه بخوانند.

۲- برای جالب شدن درس می‌توان از نقاشیهای شاگردان که مربوط به فصول مختلف سال باشد استفاده کرد.

۳- پس از اتمام افسانه می‌توان آن را به صورت نمایشنامه‌ای در کلاس اجرا کرد.

۴- برای اینکه شاگردان بتوانند جدول را به صورت تکلیف شب حل کنند باید از جدول نمونه در کلاس استفاده شود و به اندازه کافی بروی آن تمرین شود تا شاگردان به اصول حل جدول پی ببرند.

جواب پرسشهای قسمت اول درس:

۱- جنگلیان.

۲- به علت کولاک و تاریکی شب.

۳- درجایی که درخت کمتر بود.

۴- دوازده نفر.

۵- اسفند.

۶- (ماههای سال بترتیب باید گفته شود).

۷- فروردین.

۸- اسفند.

دربارهٔ پساوند «بان»:

آموزگار از شاگردان می‌پرسد: به کسی که از جنگل مواظبت می‌کند چه می‌گویند؟
بچه‌ها جواب خواهند داد «جنگلبان» این جواب روی تخته نوشته می‌شود و در صورت امکان «بان» به رنگی غیر از سفید نوشته می‌شود. قسمتی از تکلیف شب دوم قسمت اول درس مربوط به این موضوع است، در تصحیح این تکلیف نیز در صورت امکان «بان» با گچ رنگی نوشته شود.

جواب سؤالهای تکلیف شب اول، قسمت اول:

۱- فروردین، اردیبهشت، خرداد.

۲- تیر، مرداد، شهریور.

۳- مهر، آبان، آذر.

۴- دی، بهمن، اسفند.

۵- ماههای بهار و تابستان هریک سی و یک روز است و ماههای پاییز و زمستان سی روز

است جز اسفند که ۲۹ روز است و هر چهار سال یک بار ۳۰ روز می‌شود.

۶- اسفند.

۷- بهار.

۸- زمستان.

۹- پاییز.

جواب پرسشهای قسمت دوم درس:

۱- از اینکه کنار آتش بنشینند و گرم شود.

- ۲- چون بهار فصل گل است.
- ۳- چون گرمای خورشید در تابستان بسیار است.
- ۴- چون در پاییز برگ درختان رنگین می‌شود.
- ۵- چون در زمستان برف می‌آید.
- ۶- گل بنفشه.
- ۷- فروردین.
- ۸- نور ماه.
- ۹- تا نیل‌سند (پژمرده نشوند).

در باره کلمات همصدا:

در مورد این کلمات باید به شاگردان تذکر داد که هنگام نوشتن دیکته اگر به معنی این نوع کلمه‌ها در جمله توجه داشته باشند هرگز آن را غلط نخواهند نوشت.

توضیح در باره حل جدول کلمات متقاطع:

پس از پایان تدریس متن و قبل از معلوم کردن تکلیف شب اول، آموزگار جدول نمونه را روی تخته می‌کشد و سپس سؤال بسؤال پیش می‌رود و به کمک دانش‌آموزان آن را حل می‌کند. در حل جدول نکات زیر باید کاملاً روشن شود:

- ۱- جهت خواندن جدول و پیدا کردن محل هر جواب.
 - ۲- شمارش حروف هر کلمه.
 - ۳- در خانه‌هایی که سیاه است چیزی نوشته نمی‌شود.
 - ۴- حل يك قسمت از جدول به حل قسمت دیگر کمک می‌کند.
- باید توجه دانش‌آموزان را به این نکته جلب کرد که در حل جدول ما با حروف کار می‌کنیم نه با صداهاى يك کلمه. به گفته دیگر حرکات در جدول نوشته نمی‌شود و منظور نظر نیستند.

جدول نمونه:

آموزگار این جدول را در يك طرف تخته سیاه می‌کشد و در طرف دیگر مطالب آن را به این شرح می‌نویسد:

ب	ن	ف	ش
۱		ر	۲
ر	ع	د	
۱		۱	خ
ن	ه		ر

از راست به چپ:

- ۱- بنفشه به آن رنگ است ۲-اسب
- وقتی که می‌ترسد این کار را می‌کند ۳- صدایی
- که هنگام طوفان از آسمان می‌شنویم ۴-بخش
- اول کلمه «اختر» ۵- وقتی که قبول نمی‌کنیم
- می‌گوییم.

از بالا به پایین:

- ۱- از آسمان می‌بارد ۳- بعد از
- امروز می‌آید ۴- بخش اول کلمه «شمشیر» X
- حیوان مفیدی است.

حل جدول نمونه:

از راست به چپ:

- ۱- بنفش ۲- رم ۳- رعد ۴- اخ ۵- نه.

از بالا به پایین:

- ۱- باران ۳- فردا ۴- شم X خر.

تذکر: تمام پرسشهای جدول کتاب در کلاس خوانده شود و آموزگار یقین کند که همگی روش کار را فهمیده‌اند و نیز در معنای جمله‌ها اشکالی ندارند. آموزگار نباید بهیچ وجه از دادن توضیحات مفید درباره روش کار حتی تکرار مکررات هم باشد خودداری کند.

حل جدول تکلیف شب اول، قسمت دوم:

از راست به چپ:

- ۱- پاییز ۲- دس X وا ۳- رفتگر ۴- نار ۵- ادب X به ۶- دوا ۷- رز.

از بالا به پایین:

- ۱- پدر X ابر ۲- اسفند ۳- تاب ۴- گر X در ۵- زور X بو ۶- بهار.

چهارشنبه سوری (ص ۱۳۳)

هدف: ۱- تمرین صامت خوانی.

۲- مطالعه متنی درباره یکی از رسوم ایرانی.

۳- برانگیختن حس همکاری درخانه.

تدریس: ممکن است آموزگار به عنوان مقدمه درباره چهارشنبه سوری و چگونگی برگزاری آن به وسیله شاگردان، سؤالهایی بکند. سپس بگوید که پری و زری هم در این درس شرح برگزاری این جشن را درخانه خودشان می دهند.

درس به صورت صامت خوانده می شود و اشکالات درس با همکاری شاگردان برطرف می گردد.

جواب پرسشهای درس:

۱- از دیستان برمی گشتند.

۲- زیرا می خواهند خود را برای عید نوروز آماده کنند.

۳- زیرا این رسم از قدیم معمول بوده است.

۴- از روی آتش می پرند و آجیل و شیرینی می خورند و شادی می کنند.

۵- زردی من از تو سرخی تو از من.

۶- جواب آزاد.

تذکر درباره تکلیف شب دوم:

در مقابل هر سؤال باید قطعه مربوط مستقیماً رونویسی شود. فقط به شاگردان باید تذکر داد که از خط چایی کتاب تقلید نکنند و به خط تحریری بنویسند.

درس سرو سوم:

نوروز (۱) (ص ۱۳۹)

هدف: ۱- خواندن يك متن ساده محاوره‌ای بطور كاملا مستقل.

۲- ایجاد حس ابتکار در اطفال.

۳- تشویق دانش‌آموزان به بزرگداشت عید نوروز.

۴- جلب توجه دانش‌آموزان به طرز نوشتن روی يك پاکت پستی.

تدریس: آموزگار بدون اینکه برای صامت‌خوانی وقتی معین کند، از سه نفر از شاگردانی که بهتر می‌خوانند می‌خواهد که متن را بخوانند. يك نفر از جانب نویسنده می‌خواند و يك نفر به جای فریدون و سومی به جای هما. پس از برطرف کردن اشکالات شاگردان در قرائت و فهم مطلب، آموزگار به توضیح دربارهٔ تهیهٔ کارت تبریک می‌پردازد.

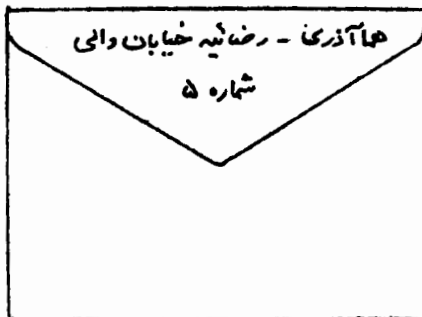
تهیهٔ کارت تبریک:

۱- با مقوا و مداد رنگی یا آبرنگ می‌توان کارتی تهیه کرد. به‌این قریب که اطراف کارت را با گلهای رنگی تزئین کرد و جملهٔ شادباش را در میان آن نوشت. برای این کار می‌توان از مقوای رنگی هم استفاده کرد.

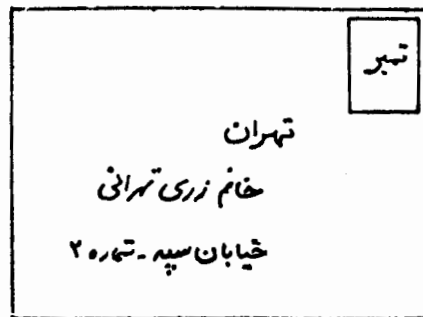
۲- می‌توان به‌جای مداد رنگی و آبرنگ از کاغذهای رنگی که به اشکال مختلف مانند گل، ماهی، شکوفه، حاجی فیروز. . . بریده شده است استفاده کرد. برای این کار بهتر است مقوای بزرگتری اختیار شود که به‌صورت کتابچه باز شود، روی جلد آن تصویر را با چسب بدقت باید چسباند و جملهٔ شادباش را در صفحهٔ داخلی آن نوشت.

۳- به‌جای کاغذ رنگی می‌توان از پارچه‌های الوان هم استفاده کرد - آموزگار باید

طریقهٔ نوشتن روی پاکت را به شاگردان بیاموزد:

پشت پاکت

روی پاکت

جواب پرسشهای درس:

- ۱- به کتابفروشی سرکوچه.
- ۲- ۱۷ اسفند.
- ۳- زیرا کاری که با عجله انجام شود، ممکن است خراب شود.
- ۴- زیرا می‌خواست اول از مادرش اجازه بگیرد.
- ۵- وسایلی برای تهیه کارت تبریک.

تکلیف شب اول:

- ۱- تهیه کارت و نوشتن پاکت باید طبق تذکرات آموزگار انجام گیرد.

جواب سؤالات:

- ۱- هستی.
- ۲- روی پاکت را.
- ۳- پشت پاکت را.

درس سی و چهارم:

نوروز (۲) جشن نوروز (ص ۱۴۳)

- هدف: ۱- آشنایی با مراسم امروزی نوروز.
- ۲- آشنایی مختصر با تاریخچه عید نوروز.
- ۳- تمرین در خواندن مستقل.

تدریس: قبل از تمرین خواندن، آموزگار درباره نوروز توضیحات زیر را می‌دهد و سپس به برطرف کردن اشکال دانش‌آموزان و خواندن متن می‌پردازد. شاگردان باید بتوانند بدون خواندن متن، به پرسشهای مختلف درباره آن جواب دهند. زیرا قاعده‌آ متن را در منزل خوانده‌اند.

نوروز باستانی: دربارهٔ پیدایش نوروز گفته بسیار است ولی آنچه مسلم است این است که این عید باستانی از هزاران سال پیش در میان ایرانیان مرسوم بوده و مراسم خاصی داشته است. از مراسم مربوط به نوروز، چهارشنبه‌سوری، سفره‌هفت‌سین (در قدیم هفت‌سین بوده است) و سیزده‌بدر را می‌توان نام برد. آگاهی ما از این جشن فرخندهٔ باستانی بیشتر از روزگار ساسانیان است. در این دوره در بامداد نوروز، شاه گرانبهاترین لباسهای خود را که غرق در گوهرهای گرانبها بود، به تن می‌کرد و تاج مخصوص بر سر می‌گذاشت و بر تختی زرین جلوس می‌کرد. بر سر شاه تا پای تخت سبزهٔ نورسیده می‌ریختند و در دو سوی راه‌گذارش سران کشور و لشکر صف می‌بستند. در این گذرگاه هدیه‌هایی را که از اطراف کشور از سیحون تا فرات آمده بود می‌چیدند.

چون شاه بر تخت می‌نشست کماندار شاهی پنج تیر را يك يك می‌بوسید و به دست شاه می‌داد آنگاه بازدار شاهی باز صفیدی را در ایوان کاخ به فال نيك پرواز می‌داد. در این هنگام فریاد شادباش قالار را پر می‌کرد.

یکی از مراسمی که در آن روز در پیشگاه شاه انجام می‌شد این بود که کودکی خوبروی و خوب گفتار با سینی سیمینی به درگاه می‌آمد و فریاد می‌زد: شاها، شهریارا، جوان‌بختا، مرا بارده بارده. شاه می‌پرسید: کیستی، از کجایی، با که بودی، همراه که آمدی، چه آوردی، کجا می‌روی. کودک جواب می‌داد: شاها، شهریارا، تاجدارا، خجسته‌ام، از کشور پیروزی آمده‌ام، با سال نيك پی گذشته بوم، همراه مژدهٔ نيكبختی آمده‌ام، سالی نو و پرشادی بر خود دارم، بخرمی می‌گذرم و بشادی پایان می‌آیم. پس شاه فرمان می‌داد: درآی. درآی. کودک سینی زرین نزد شاه می‌برد. در این سینی قرصهای آردی از حبوب و دانه‌های حبوب و شاخه‌های انار و زیتون و به چند دستهٔ نورستهٔ اسفند و هفت طبق درهم و دینار گذاشته شده بود. شاه دستی بر سینی می‌کشید و سکه‌ها را میان کسانی که دربارگاه بودند تقسیم می‌کرد. آنگاه کنیزکان گل و سبزه بر سر همگان می‌پاشیدند. چنانکه همهٔ قالار غرق گل و گیاه و سیم و زر می‌شد.

در روز نوروز چهار سرود مخصوص در پیشگاه شاه می‌نواختند.

جشن نوروز شش روز در سراسر کشور ادامه داشت و روز ششم را نوروز بزرگ و روز امید می‌نامیدند. موبدان ایرانی عقیده داشتند که در روز نوروز بزرگ خداوند ستارهٔ مشتری را آفریده و روزی مردم و جنیندگان روی زمین در این روز قسمت می‌شود (اقتباس از مجلهٔ هنر و مردم شمارهٔ هفدهم سال ۱۳۴۲).

جواب پرسشهای درس:

- ۱- هفت سین می‌چینند و در کنار آن منتظر تحویل سال می‌شوند، پس از تحویل همه به یکدیگر تبریک می‌گویند. پدر و مادر به همه عیدی می‌دهند آن وقت برای عیددیدنی به خانه اقوام و دوستان می‌روند.
- ۲- خانه تکانی می‌کند.
- ۳- (جواب آزاد).
- ۴- نه، هزارها سال از عمرش می‌گذرد.

جواب سؤالات تکلیف شب اول:

- ۱- تا همه مردم از تحویل سال خبردار شوند.
 - ۲- تا وسایل لازم را بخرند و برای عید آماده شوند.
 - ۳- (جواب آزاد).
- ممکن است که عده‌ای از دانش‌آموزان روش حل کردن جدول کلمات متقاطع را فراموش کرده باشند، در این صورت آموزگار اصول کلی را توضیح می‌دهد. سپس تذکر می‌دهد که این جدول بخصوص شکلش، با جدولهای معمولی فرق دارد و برای هر شماره، خود دانش‌آموزان باید ملاحظه کنند که حروف را باید به ترتیب افقی بنویسند یا عمودی، مثلاً شماره يك افقی است و شماره دو عمودی.

حل جدول کلمات متقاطع:

- ۱- نوروز ۲- توپ ۳- سنبل ۴- سبزه ۵- بلب ۶- تحویل.

تذکر: در صورتی که این درس قبل از شروع تعطیلات عید باشد، آموزگار تکلیفی متناسب با قدرت شاگردان بطوری که روزی نیم تا يك ساعت وقت ایشان صرف انجام دادن آن شود، معین می‌کند. باید توجه داشت که هرچه تکلیف مستقل از کتاب درسی باشد، بهتر خواهد بود.

خود را بیازمایید (۶)

- جواب الف) ۱- دی، بهمن، اسفند.
- ۲- چهارشنبه سوری.

- ۳- چون آتش را دوست داشتند از آنجا که به انسان خدمت می‌کند.
- ۴- سبزه و سمنو و سمنجد و سماق و سیر و سنبل و سرکه، مرغ و ماهی و نان و شمع‌دان و قرآن و شیرینی و ظرف پر از آب.
- ۵- به یکدیگر تبریک می‌گویند.
- ۶- زیرا هزاران سال از عمرش می‌گذرد.

(ب) کلمه‌های هم‌خانواده

آتش: آتش‌سوزی، آتش‌نشانی، آتش‌گردان، آتشفشان.
 جنگل: جنگلی، جنگلیان.
 باغ: باغبان، باغچه، باغداری.
 تعجب: عجب، متعجب.
 خوش: خوشحال، خوشرو، خوشبخت، خوشمزه.

درسهای سی و پنجم و سی و ششم:

سیزده بدر (ص ۱۴۹ و ۱۵۳)

تذکر: این درس باید در اولین روز بعد از تعطیلات سیزده روزه عید خوانده شود.

- هدف: ۱- خواندن مستقل.
- ۲- مطالعه درباره یک رسم دیگر ایرانی.
- ۳- جلب توجه شاگردان به پدیده‌های طبیعت.
- ۴- آشنا شدن با کلمه‌های مترادف و هم‌خانواده.

تدریس: هر دو درس باید به صورت مستقل در کلاس خوانده شود.

جواب پرسشهای قسمت اول (پرویز و داریوش):

- ۱- سیزدهم فروردین.
- ۲- تا بتوانند خوب تفریح و بازی بکنند.

۳- سبزه‌ها را بردند تا در رودخانه یا آب روانی بیندازند.

۴- در قابلمه ریختند و بردند.

۵- راحت.

۶- (جواب آزاد).

جواب سؤالهای تکلیف شب اول، قسمت اول:

۱- تا روز سیزده هوا خوب باشد.

۲- چون هوا خوب بود و می‌توانستند گردش روز سیزده را بخوشی برگزار کنند.

۳- در آماده کردن اسبابهای سیزده‌بدر.

۴- مردم خیس می‌شوند و بساطشان بهم می‌ریزد.

۵- از آمد و رفت مردم و وسایل نقلیه.

تکلیف شب دوم، قسمت اول:

کارد برای بریدن گوشت و غذاهای سخت.

قاشق برای خوردن غذا و بهم زدن جای.

چنگال برای خوردن غذا.

لیوان برای نوشیدن.

بشقاب برای گذاشتن غذا در آن.

خاله. دایی. عمه. عمو.

جواب پرسشهای قسمت دوم:

۱- بیرون شهر شلوغ بود و داخل شهر خلوت.

۲- برای گردش به خارج از شهر رفتند.

۳- به بازی و صحبت و تفریح پرداختند.

۴- اول سفید بود و کم‌کم تیره‌رنگ شد.

۵- زیرا صدای رعد شنیدند.

۶- رگبار.

۷- باران آهسته و ریز.

درباره کلمه‌های هم معنی (مترادف):

در روز دوم این درس، آموزگار پس از پرسیدن درس، می‌گوید: گاه برای يك معنی در زبان فارسی، ما از چند کلمه استفاده می‌کنیم و سپس کلمه‌های «به این نکته توجه کنید» را روی تخته می‌نویسد و از شاگردان می‌خواهد که هر يك را در جمله‌ای بکار برند و سپس توضیح می‌دهد که هنگام نوشتن بهتر است از کلمات مختلفی که يك معنی دارند استفاده شود نه اینکه يك کلمه تکرار گردد.

تذکر درباره تکلیف شب اول، قسمت دوم:

باید تذکر داد که شاگردان تجربه شخصی خود را شرح بدهند.

کلمه‌های هم معنی تکلیف شب دوم، قسمت دوم:

نور، روشنایی - زمان، وقت، هنگام، موقع - دانش، علم - مکان، جا - برزگر، کشاورز - داستان، حکایت - اکنون، حالا.

درس سی و هفتم:

يك پيشامد (ص ۱۵۲)

هدف: ۱- خواندن مستقل.

۲- برانگیختن حس محبت نسبت به حیوانات.

۳- آشنا شدن با دسته دیگری از کلمات هم معنی.

تدریس: نکته جدیدی در باره این درس نیست جز اینکه هنگام بحث آموزگار باید بطور غیر مستقیم کودکان را از آزار دادن حیوانات منع نماید.

جواب پرسشهای درس:

۱- از پنجره باز اتاق.

۲- نه، زیرا این کار باعث ناراحتی حیوان می‌شود.

۳- فراموش کرد که به گنجشك آب و دانه بدهد.

۴- اولاً بهتر بود گنجشك را اسیر نمی‌کرد؛ ثانیاً نمی‌بایست آب و دانه دادن به او را فراموش می‌کرد؛ ثالثاً برای رسیدگی به قفس می‌بایست آن را به حیاط می‌برد.

کلمه‌های هم معنی تکلیف شب دوم:

نمایان، پیدا - تیره، سیاه - شاد، خوشحال - هنگام، وقت، زمان - مزرعه، گشتزار - نزد، پیش.

درس سی و هشتم:

چوپان دروغگو (ص ۱۶۰)

هدف: ۱- خواندن يك متن به طرز صامت.

۲- آشنایی به مضار دروغگویی.

تدریس: برای خواندن این درس از آنجا که کلمات مشکل نسبتاً زیاد دارد باید وقت داد تا اول به صورت صامت خوانده شود، سپس با صدای بلند در کلاس بخوانند.

جواب پرسشهای درس:

۱- بدون اینکه گرگی دیده باشد فریاد می‌زد: گرگ آمد! گرگ آمد!

۲- می‌خواست شوخی کند.

۳- زیرا چندین بار بدروغ فریاد کشیده بود.

۴- فکر کرد که کاش قبلاً دروغ ن گفته بود تا این بار حرفش را باور می‌کردند.

۴

تذکر درباره تکلیف شب اول:

۱- در کشیدن شکل باید نکته‌های اصلی داستان مورد توجه قرار گیرد.

۲- تصاویرها طبیعتاً بچگانه خواهد بود و نباید انتظار تابلوهای نقاشی استادانه داشت.

۳- مطالب زیر تصاویر با جمله‌های ساده درست نوشته شود.

تذکر درباره تکلیف شب دوم:

باید آموزگار تذکر بدهد که داستان لازم نیست طولانی باشد و زیاد شاخ و برگ نداشته باشد.

خود را بیازمایید (۷)

جواب سؤالهای الف) ۱- سیزده روز.

۲- برای گردش و تفریح به خارج از شهر می‌روند. (جواب آزاد)

۳- زیرا اگر آزاد باشند خوشبخت‌تر هستند و انسان نباید آزادی را از آنها بگیرد و آنها را زندانی کند.

جواب قسمت ج) اتفاقاً - تبدیل می‌شود - تیره - حیاط - ابتدا - بی‌سبب.

درس سی و نهم:

جوجه نافرمان (ص ۱۶۴)

هدف: ۱- خواندن شعر.

۲- جلب توجه اطفال به فواید حرف گوش کردن.

تدریس: مانند درسهای منظوم قبل تدریس شود.

جواب پرسشهای درس:

۱- بیت دوم و سوم شعر.

۲- زیرا کمین کرده بود.

۳- بیت چهارم و پنجم.

۴- زیرا فریب ظاهر زیباییش را خورده بود.

۵- نه.

۶- به دندان گرفت.

۷- تا جوجه‌اش را بگیرد.

۸- (جواب آزاد)

درس چهارم:

مرغابی و لاک‌پشت (ص ۱۶۷)

هدف: ۱- خواندن مستقل.

۲- جلب توجه کودکان به مضامین موقع حرف زدن.

۳- آشنایی با گروه تازه‌ای از کلمات هم معنی.

تدریس: قسمتهای مختلف متن به وسیله شاگردان خوانده می‌شود و اشکالات برطرف می‌گردد. باید دقت شود که دانش‌آموزان حتماً به کلمه‌ها و ترکیبهای معنی شده توجه کنند.

جواب پرسشهای درس:

۱- دو مرغابی و یک لاک‌پشت.

۲- زیرا آب آبگیر بسیار کم شده بود.

۳- خواست تا او را هم با خود ببرند.

۴- زیرا آنها پرواز می‌کردند و لاک‌پشت نمی‌توانست پرواز کند.

۵- قرار شد میان چوبی را به دهان بگیرد و دو سر چوب را هم مرغابیها بگیرند و به

هوا بروند.

۶- قول داد که در موقع پرواز کردن هرگز دهانش را باز نکند.

۷- زیرا هرگز لاک‌پشتی را در هوا ندیده بودند.

۸- خواست جواب مردم را بدهد.

۹- یعنی همبکه دهانش را گشود، از بالا بر زمین افتاد.

۱۰- تقصیر خودش.

تذکر درباره تکلیف شب اول:

جوابها باید عیناً از کتاب نقل شود و به خط تحریری نوشته شود.

درس چهل و یکم:

پروبال (ص ۱۷۲)

هدف: ۱- خواندن مستقل يك متن برای بدست آوردن اطلاعات.

۲- جلب توجه دانش آموزان به فرق بین بال و پر.

۳- جلب توجه دانش آموزان به پیشاوند «با» و «بی» در ساختمان کلمه.

تدریس: با توجه به هدف درس، آموزگار قبل از خواندن متن در کلاس پرسشهای درس را مطرح می کند تا معلوم شود که آیا شاگردان در مطالعه مستقل به مفاهیم درس پی برده اند یا نه.

جواب پرسشهای درس:

۱- يك دسته کبوتر سفید.

۲- بال.

۳- زیرا کمتر به آن احتیاج دارند و کمتر از آن استفاده می کنند و در نتیجه ورزیده

و قوی نمی شوند.

۴- خرگوش و حیواناتی مانند آن را.

۵- حیواناتی کوچک را.

۶- نازك و لطیف.

۷- نازك و لطیف و رنگارنگ.

جواب تکلیف شب اول:

خروس: ارزن و دانه.

کبوتر: ارزن و دانه.

گنجشك: دانه و کرم و خرده غذا.

عقاب: گوشت حیواناتی که شکار می کند.

لك لك: ماهی و لجن.

هرستو: دانه و کرم.

کلاغ: تقریباً همه چیز می خورد از دانه و میوه و برگ گیاهان تا جوجه و تخم پرندگان

و غیره.

قوش: گوشت حیواناتی که شکار می‌کند.
در مورد این حیوانات باید در کلاس بحث بشود و در صورت امکان تصاویری از این حیوانات نشان داده شود تا شاگردان بتوانند تکلیف شب را با آسانی انجام دهند.

درس چهل و دوم:

ای پسر عزیز (ص ۱۷۷)

هدف: ۱- خواندن شعر.

۲- جلب توجه دانش‌آموزان به فواید پاکیزگی و ادب.

تدریس: آموزگار توجه دانش‌آموزان را به این نکته جلب می‌کند که سراینده این اشعار همان ایرج میرزا است که از او شعر مادر را در همین کتاب خوانده‌اند و توضیح می‌دهد که شاعر پسری داشته است که این اشعار برای او سروده شده است. سپس اشعار را بترتیبی که قبلاً تذکر داده شده است تدریس می‌کند. آموزگاران محترم بیت سوم را به این نحو بخاطر دارند:

«دریاب سحر کنار جو را پاکیزه بشوی دست و رورا»

باید خاطر نشان ساخت که مصراع اول این بیت بنابر مقتضیات زمان تغییر داده شده است.

جواب پرسشهای درس:

۱- ایرج میرزا.

۲- برای پسر خود.

۳- زیرا صبح قدرت کار انسان بیشتر است و در نتیجه هم بیشتر وهم بهتر می‌تواند کار بکند.

۴- زیرا پاکیزگی برای بهداشت انسان لازم است و گذشته از این پاکیزگی يك نوع زیبایی است.

۵- زیرا پند پدر و مادر همیشه به نفع فرزندان است.

۶- کسی که پاکیزه و با ادب باشد.

درباره تکلیف شب دوم:

جواب این سؤالها بستگی بسیار به بحثی دارد که در کلاس در این باره انجام شده است. از این رو آموزگار باید به این دو نکته هنگام پرسش و بحث توجه مخصوصی داشته باشد.

خود را بیازمایید (۸)

جواب الف) ۱- زیرا ظاهر آراسته مردم دلیل بر خوبی باطن آنها نیست، چنانکه ظاهر فقیرانه و محقر هم بر بدی طینت دلالت نمی کند.

۲- زیرا کمک مردم به همدیگر به بهتر شدن زندگی همه کمک می کند.

۳- ممکن است بچه ها نتوانند همه خطرهایی را که متوجه آنهاست ببینند و اگر حرف نشنوند با آن خطرها روبرو خواهند شد.

۴- (جواب آزاد).

۵- بال پروانه ظریف و بی پر است و بال کبوتر قوی و پوشیده از پر.

۶- اختراع هواپیما.

۷- پاکیزگی آن.

جواب ب) سحر: سحرخیز، سحرگاه - رنگ: رنگین، رنگارنگ - هوا: هواپیما، هواشناس - غم: غمگین، غمناک، غمزه.

جواب ج) غصه، شادی - خاموش، روشن - سوده، ضرر، زیان - نمایان، پنهان.

پایان